พระไตรปิฎกภาษาไทย

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอภิธัมมปิฎก เล่ม ๔๓

ปัฏฐาน ภาคที่ ๔

พระมหาประสานชัย เทวงฺกโร จัดตามพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มจร. version 1 แล้ว
เริ่ม ๒๓ พ.ย. ๕๒ ถึง ๒๕ พ.ย. ๕๒ เชิงอรรถเป็นของ version 1

เล่มที่ ๔๓
พระอภิธรรมปิฎก
ธัมมานุโลม ทุกปัฏฐาน

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑๐. มหันตรทุกะ
๕๕. สารัมมณทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๓] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้ อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๔] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ

มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ฯลฯ (๓)

[๗] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่รับรู้ อารมณ์ได้อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๘] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้ และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

นอารัมมณปัจจัย

[๙] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้อาศัยสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ ได้และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๒ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
สหชาตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย "....." มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๕. สารัมมณทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

[๑๔] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธ รรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้ทำหทัยวัตถุให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๕] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ ได้และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๖] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้ให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่ สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และทำหทัยวัตถุ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๗]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๓ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๙] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้ และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ทำสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำ ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำ ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้และทำมหาภูตรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุ ซึ่งรับรู้อารมณ์ได้และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๐]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๕๕. สารัมมณทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๒๓] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดระคนกับสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้ ฯลฯ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๒๔] เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อนุโลม จบ

[๒๕] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เกิดระคนกับสภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งรับรู้อารมณ์ได้ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (ย่อ)

[๒๖] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๕๕. สารัมมณทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๗] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้ อารมณ์ไม่ได้โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ฯลฯ โทมนัส จึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาโคตรภูและโวทาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่รับรู้อารมณ์ได้ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

[๒๙] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพ-จักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัย แก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๓๐] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลิน กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคล พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก

แน่น ฯลฯ บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคและผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ฯลฯ (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๒] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ... ที่รับรู้อารมณ์ได้ซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ (ปัจจัยเหล่านี้เหมือนกับสหชาตปัจจัยในปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ (ปัจจัยเหล่านี้เหมือนกับอัญญมัญญปัจจัยในปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ (ปัจจัยนี้เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๓] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกายเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ มรรคและผลสมาบัติโดย อุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๓๕] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๖] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยและอาหารปัจจัย

[๓๗] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทรียปัจจัย

[๓๘] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์และจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์และกายวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๑)

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๓๙] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๔๐] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้โดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๔๑] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๔๒] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๔๓] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่รับรู้อารมณ์ได้และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่รับรู้อารมณ์ได้และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๔] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๖ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๕] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยสหชาตปัจจัยและกัมมปัจจัย (๓)

[๔๖] สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ ไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้โดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ได้และที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่รับรู้อารมณ์ไม่ได้โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๗] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๘] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๗ วาระ

สารัมมณทุกะ จบ

๕๖. จิตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิต และอาศัย จิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและอาศัยจิต เกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตอาศัยจิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๕๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิต เกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุ เกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตอาศัย จิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๒]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๕ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๕ วาระ

สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๕ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ... อาศัยจิต ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยจิตที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตอาศัย ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตอาศัยจิตและหทัย-วัตถุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยจิตที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และอาศัยสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๕๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่ม ข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๕๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ เพราะนอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๕๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น จิตต สมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตอาศัยจิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย

... เพราะนอาเสวนปัจจัย

นกัมมปัจจัย

[๕๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มี อาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๘]	นเหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๕๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๖๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๖. จิตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูป) ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตทำขันธ์ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตทำขันธ์ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็น จิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ จิตและกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็น จิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำจิตและมหาภูตรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปทำจิตและมหาภูตรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำหทัยวัตถุ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตทำขันธ์ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตทำขันธ์ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะ และจักขุวิญญาณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๖๓] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำจิตที่เป็นอเหตุกะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำจิตที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

[๖๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำ จักขายต

นะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณทำกายายตนะ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำ หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณ ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตทำสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะและจักขุวิญญาณให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๖] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๖๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๕ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๖๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
มัคคปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๕๖. จิตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๖๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์ เกิดระคนกับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิต ขันธ์ ๑ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตเกิดระคนกับขันธ์ที่ไม่เป็นจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิต ... เกิดระคน กับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและเกิดระคนกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัย ละ ๕ วาระ)	
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ (ย่อ)
นเหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้ทั้งหมด)

๕๖. จิตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๗๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่จิตโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๗๑] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจิต จิตจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภจิต ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภจิต จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นจิตซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลส ที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นจิตโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยสภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอนต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน ส่วนที่ต่างกัน มีดังนี้) รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ฯลฯ อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอนต้น ไม่มีข้อแตก ต่างกัน ส่วนที่ต่างกันมีดังนี้) รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตต ขันธ์ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ฯลฯ อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจิตและสัมปยุตตขันธ์ จิตจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๗๓] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำจิตให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอธิปติปัจจัย (ข้อความแห่งปัจจัยทั้ง ๒ อย่าง เหมือนกับตอนต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน พึงเพิ่มอารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ (พึงเพิ่มคำว่า ทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นทั้ง ๓ วาระ มีเฉพาะอารัมมณาธิปติเท่านั้น)

อนันตรปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จิตเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (ผู้ประสงค์จะทำทั้ง ๒ วาระนี้ให้บริบูรณ์ พึงเพิ่มข้อความเข้ามา เหมือนกับข้อความที่มีมาก่อน)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิด หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) จิตและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จิตและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) จิตและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ (เหมือนกับปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๗] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย (ผู้ประสงค์จะทำทั้ง ๒ วาระนี้ให้บริบูรณ์ พึงเพิ่มข้อความเข้ามาทุกปัจจัย เหมือนกับ ข้อความตอนต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๗๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่างคือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็**น**แจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็**น**สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้**น** บุคคลเห็**น**รูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายต**น**ะเป็**น**ปัจจัยแก่ขั**น**ธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายต**น**ะเป็**น**ปัจจัยแก่ขั**น**ธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๗๙] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือสหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่จิตโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่จิตที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์จิตและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากจิตและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๘๑] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๕ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็น ปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

อัตถิปัจจัย

[๘๓] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ย่อ) (๓)

[๘๔] สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ จิตและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นจิตโดยอัตถิปัจจัย (แม้ในปฏิสนธิขณะ ก็มี ๒ วาระ)

สหชาตะ ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ จิตและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (แม้ในปฏิสนธิขณะ ก็มี ๒ วาระ)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ จิต สัมปยุตตขันธ์ และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ จิต สัมปยุตตขันธ์ และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๕]

เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๕ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๖] สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ไม่เป็นจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นจิตและที่ ไม่เป็นจิตโดยอารัมมณปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๘๙] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๙๐]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
	นสมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๓ วาระ)		
	นมัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๙๑]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	(พึงเพิ่มบทอนุโลมปฏิโลมมาติกา)		

จิตตทุกะ จบ

๕๗. เจตสิกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๒] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ อาศัย ขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูป อาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ... อาศัยจิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ... อาศัยจิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๙๔] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกอาศัยจิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิต เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัย

ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ และจิตอาศัยขันธ์ ๒ และหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๙๕] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๙๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อธิปติปัจจัย

[๙๗] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๘]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัย

[๙๙] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๓)

[๑๐๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัย

วัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกอาศัย หทัยวัตถุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยจิตที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตที่เป็น อเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๑] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยจิต เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิก และอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิกและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิก และอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิก และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

นอารัมมณปัจจัย

[๑๐๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเจตสิกและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐๓]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๐๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๐๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย "....." มี ๙ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
อาเสวนปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
กัมมปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
มัคคปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๗. เจตสิกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๖] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น หทัยวัตถุ ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เป็นเจตสิก ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ) (๓)

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่ม เข้าทั้ง ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๓ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๐๘] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เป็นเจตสิกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ มี ๑ วาระ) (๓)

[๑๐๙] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขุวิญญาณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ มี ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ จิตทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะมี ๑ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ มี ๑ วาระ ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๑๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
ปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๑๑] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกทำสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเจตสิก ย่อ)

(มี ๙ วาระ พึงเพิ่มปัญจวิญญาณเหมือนอารัมมณปัจจัย เฉพาะใน ๓ วาระ เท่านั้นมีโมหะ ผู้รู้พึงจัดวาระทั้งหมดไว้ในปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๑๒] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๑๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๑๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๕๗. เจตสิกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑๑๕] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตเกิดระคนกับขันธ์ที่เป็นเจตสิก ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นเจตสิก เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและเกิดระคน กับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๑๖] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

[๑๑๗] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเพราะนเหตุปัจจัย (โดยนัยนี้ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๕ วาระ เฉพาะ ๓ วาระมีโมหะ ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๑๘] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงเพิ่มอย่างนี้)

๕๗. เจตสิกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๙] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็น เจตสิกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๒๐] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่เป็นเจตสิก ขันธ์ที่เป็นเจตสิกจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่เป็นเจตสิก จิตจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่เป็นเจตสิก ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๒๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิก โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลิน จักษุเป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเจตสิกด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพาน (เหมือนกับข้อความ ตอนต้น) บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิกโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเจตสิกด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพาน (เหมือนกับข้อความตอนต้น) บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็น เจตสิกโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วย ทิพพจักขุ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยอารัมมณปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๓)

[๑๒๒] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิต ขันธ์ ที่เป็นเจตสิกจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิต จิตจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิต ขันธ์ที่เป็น เจตสิกและจิตจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๑๒๓] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่เป็นเจตสิกจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล)

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล)

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่เป็นเจตสิกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๒๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผล โดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็น เจตสิกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตต สมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอนต้น) บุคคลยินดี เพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพาน ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอนต้น) บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นเจตสิกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (มีเฉพาะ อารัมมณาธิปติปัจจัย)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๕] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่เป็นเจตสิกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่เป็นเจตสิกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๒๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอนันตรปัจจัย (โดยนัยนี้พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ เหมือนกับข้อความตอนต้น พึงเพิ่มให้บริบูรณ์ ไม่มี ข้อแตกต่างกัน)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (ไม่มีอาวัชชนจิตและวุฏฐานะ) เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๒๗] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ) ขันธ์ที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ) ขันธ์ที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตแล้วให้ทาน ฯลฯ (มี ๓ วาระ เหมือนกับข้อความตอนต้น ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๒๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็น ต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็น สภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุ เป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๑๓๐] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยปัจฉาชาต ปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยปัจฉาชาต ปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอาเสวนปัจจัย (ย่อ)

กัมมปัจจัย

[๑๓๑] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่จิตที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก จิต และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๒] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๑๓๓] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็**น**ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐา**น**รูปโดยวิปปยุตตปัจจัย **ใน**ปฏิส**น**ธิขณะ จิตเป็**น**ปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย จิตเป็**น**ปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็**น**ปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยวิปปยุตต ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ)

อัตถิปัจจัย

[๑๓๔] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิก โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๑๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๓)

[๑๓๖] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก หทัยวัตถุ และจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ โดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก หทัยวัตถุ และจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ โดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่เป็นเจตสิก จิต และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๓ วาระ)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิกและจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิก จิต และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเจตสิก จิต และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิก และที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และกายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิกและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจิตโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๒ วาระ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๗]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๓๘] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๑๓๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๑๔๐] สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเจตสิกและที่ไม่เป็นเจตสิกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๔๑] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๔๒] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)

นมัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๔๓] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

เจตสิกทุกะ จบ

๕๘. จิตตสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังคาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ อาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๔๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๑๔๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๔๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๔๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิต เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

(โดยนัยนี้ พึงเพิ่มเข้าทั้ง ๙ วาระ พึงกำหนดคำว่า เป็นอเหตุกะทุก ๆ วาระ พึงทำโมหมูลอย่างเดียวให้บริบูรณ์)

นอารัมมณปัจจัย

[๑๕๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ... อาศัยขันธ์ ๑ (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๕๑] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๒ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๕๒] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๕๓] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
อัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๕๘. จิตตสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๕๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิต ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วย จิตและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๕๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและทำกายายตนะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น

... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๕๗] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๕๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสัมปยุตด้วยจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสัมปยุตด้วยจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสัมปยุตด้วยจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

(โดยนัยนี้ พึงเพิ่มทั้ง ๒ วาระ ให้เป็นปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๕๙]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓ ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๖๐] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๖๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๕๘. จิตตสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ

นวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๕๘. จิตตสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๖๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัยในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๖๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยสภาวธรรมที่สัมปยุต ด้วยจิตด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

[๑๖๕] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากจิตโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุ

วิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๑๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๖๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่วิปปยุตจากจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัย แก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร ไม่มีฆฏนาในปัญหาวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ (เหมือนกับปัจจยวาร ไม่มีฆฏนาในปัญหาวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิต โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกายเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ และเสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ ฯลฯ โภชนะและเสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๗๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๑๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) มี ๑ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ

กัมมปัจจัย

[๑๗๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยและอาหารปัจจัย

[๑๗๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอาหารปัจจัย (๑)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๑๗๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์และอุเปกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์และสุขินทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์และทุกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๑)

... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๑๗๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วย จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๑๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๑๗๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิต โดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย) (๒)

[๑๗๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยจิตและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต สมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่ กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยจิตและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๗๙] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๖ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตโดยสหชาตปัจจัยและกัมมปัจจัย (๓)

[๑๘๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยสหชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตและที่วิปปยุตจากจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากจิตโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๘๒] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๗ วาระ)

นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๘๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)

นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๘๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๗ วาระ

จิตตสัมปยุตตทุกะ จบ

๕๙. จิตตสังสัฏฐทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

[๑๘๕] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

(พึ่งเพิ่มจิตตสังสัฏฐทุกะเหมือนจิตตสัมปยุตตทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

จิตตสังสัฏฐทุกะ จบ

๖๐. จิตตสมุฏฐานทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๘๖] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ จิตและกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๑๘๗] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๑๘๘] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น

... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๘๙] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๙๐] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๑๙๑] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์

๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน และอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัย ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุ เกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๙๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๙๓] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตต สมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๓)

[๑๙๔] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูป อาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ... อาศัยจิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในขณะปฏิสนธิที่เป็นอเหตุกะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๑๙๕] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มี

จิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

นอารัมมณปัจจัย

[๑๙๖] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

[๑๙๗] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความ จนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและมหาภูตรูป เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ

กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ

กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๙๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๖ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๙๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ

โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๐๐]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	ปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ ฯลฯ
	ฌานปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๖๐. จิตตสมุฏฐานทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๐๑] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้ เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำจิตให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ มี ๒ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๒๐๒] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะพึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตทำขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาร) (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระเหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๐๓] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณทำกายายตนะ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๐๔] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ จิตทำขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มี จิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำ จักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๐๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๒๐๖] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระทั้งหมดเหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มปัญจวิญญาณ ๓ วาระเท่านั้นที่มีโมหะ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๐๗] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๐. จิตตสมุฏฐานทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๒๐๘] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตเกิดระคนกับขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๐๙] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและเกิดระคนกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๕ วาระ ๓ วาระ มีโมหะ)

นเหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๐. จิตตสมุฏฐานทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๑๐] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่จิตโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่จิตและกฏัตตารูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๑๑] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน จิตจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและจิตจึงเกิดขึ้น (๓)

[๒๑๒] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพาน (เหมือนกับข้อความตอนต้น) บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพาน (เหมือนกับข้อความตอนต้น) บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วย ทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ)

อธิปติปัจจัย

[๒๑๓] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็น สมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (มี ๓ วาระ พึงเพิ่มทั้งอารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็น สมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะ ออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ บุคคล ยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น ฯลฯ บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (มีเฉพาะอารัมมณาธิปติ)

อนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัย

[๒๑๔] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (ไม่มีวุฏฐานะ)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็น สมุฏฐานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (พึงทำการนับทั้ง ๒ อย่างนอกนี้ ให้เหมือนกับปัจจัยนี้นั่นเอง)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ ไม่มีวุฏฐานะ) เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

สหชาตปัจจัยเป็นต้น

[๒๑๕] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยสหชาตปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (เหมือนกับปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๑๖] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ปกตูปนิสสยะ (พึงทำเป็น ๓ วาระ) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและจิตโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๑๗] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์

ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้ง จิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินรูปเป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินรูปเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ (๓)

[๒๑๘] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กาย รูป ฯลฯ โผฏฐัพพะ และหทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุ เป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๒๑๙] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณ-ปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย รูปายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย รูปายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่มีจิตเป็น สมุฏฐานและหทัยวัตถุ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน และจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ รูปายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุ ฯลฯ (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๒๒๐] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงขยายปัจฉาชาตปัจจัยให้พิสดารโดยอาการนี้นั่นเอง) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยและวิปากปัจจัย

[๒๒๑] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่จิตโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่จิตที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก จิตและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจจัย

[๒๒๒] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

(พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอาหารปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๒๓] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอาหารปัจจัย กวฬิงการาหารที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอาหารปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อาหารที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ

ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่ไม่มีจิตเป็น สมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอาหารปัจจัย (๓)

[๒๒๔] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป โดยอาหารปัจจัย กวฬิงการาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอาหารปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอาหารปัจจัย (๓)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๒๒๕] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อินทรีย์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย กายินทรีย์ ฯลฯ (๓)

[๒๒๖] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์และอุเบกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์และสุขินทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์และทุกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์และอุเปกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มี

จิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์และอุเปกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตขันธ์โดยอินทรียปัจจัย กายินทรีย์ ฯลฯ (๓)

... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๒๗] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๓)

[๒๒๘] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย จิตเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๓)

[๒๒๙] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๓)

อัตถิปัจจัย

[๒๓๐] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระและอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ (ย่อ) (๓)

[๒๓๑] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (สำหรับปัญหาวาระทั้งหมด พึงเพิ่มทั้งปฏิสนธิกาลและปวัตติกาลให้เหมือนกับปัจจยวาร)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน จิต และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน จิต และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

(ปัจจยวารเหมือนกับสหชาตวาร พึงเพิ่มบทว่า สหชาตปัจจัยเข้าไว้ทั้งหมด)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๓๒] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ

ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๒๓๓] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย และอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๒๓๔] สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๓)

[๒๓๕] สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๓๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๓๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๓ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๓๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มการนับอนุโลม) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

จิตตสมุฏฐานทุกะ จบ

๖๑. จิตตสหภูทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๓๙] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัย ขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น

... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ จิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๒๔๐] สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเกิดพร้อมกับจิตอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๒๔๑] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๔๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(พึงยกอรูปทั้งหมดขึ้นแสดงเหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ)
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มมหาภูตรูปในวาระทั้ง ๖ อธิปติปัจจัย ไม่มีใน ๓ วาระ)
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๒๔๓] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิต เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (พึงเพิ่มทั้ง ๙ วาระอย่างนี้ พึงกำหนดบทว่าเป็นอเหตุกะไว้ พึงเพิ่มเหมือนที่ได้ในอนุโลม ๓ วาระ มีโมหะ พึงเพิ่มเหมือนในจิตตสมุฏฐานทุกะ)

นกัมมปัจจัย

[๒๔๔] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยจิตเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่เกิดพร้อม กับจิตและอาศัยจิตเกิดขึ้น

นฌานปัจจัย

[๒๔๕] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตอาศัยสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น เพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ... ที่สหรคตด้วยปัญจวิญญาณ ฯลฯ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๔๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๖ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
(พึงทำการนับ ๒ อย่างนอกนี้อย่างนี้)

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๖๑. จิตตสหภูทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๔๗] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป ที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิต ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด เหมือนกับปฏิจจวาร) (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) (๓)

[๒๔๘] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตทำขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิต และที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๔๙] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ (จิตตสมุฏฐานทุกะนี้เหมือนกับอารัมมณปัจจัยในปัจจยวาร สำหรับวาระทั้ง ๖ นี้พึงเพิ่มสภาวธรรมที่มีปัญจวิญญาณเป็นมูล ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๕๐] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๒๕๑] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตทำสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเกิดพร้อมกับจิต ฯลฯ (ย่อ พึงเพิ่มทั้งหมด สำหรับปัจจยวารมีปัญจวิญญาณ พึงทำให้เป็นมูลของวาระทั้ง ๖ มหาภูตรูปทั้งหมดมีเพียง ๓ วาระ เพิ่มโมหะเข้ามา ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๕๒]	นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๕๓]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)		
	นกัมมปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๕๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๖๑. จิตตสหภูทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๒๕๕] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตเกิดระคนกับขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๕๖] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับ จิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิตและเกิดระคนกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๒)

เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)

อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ (๓ วาระ มีโมหะ)
นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงเพิ่มไว้ทั้งหมด)

๖๑. จิตตสหภูทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๕๗] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัย แก่จิตและกฏัตตารูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๕๘] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิต โดยอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

อธิปติปัจจัย

[๒๕๙] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มอารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (สำหรับวาระทั้ง ๓ นี้ พึงเพิ่มอารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ ทั้ง ๙ วาระก็เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ ในที่สุด มี ๓ วาระ มีเฉพาะอารัมมณาธิปติ)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๖๐] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อม กับจิตโดยอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีข้อ แตกต่างกัน) เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ(เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปัจจยวาร) เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ)

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๖๑] สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่างคือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ มี ๓ วาระ (ได้เฉพาะมูล คือ สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ มี ๓ วาระ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๒๖๒] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับ จิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๒๖๓] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่จิตที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก จิต และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๒๖๔] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อม กับจิตโดยวิปากปัจจัย (เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ) เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ แม้ทุกะนี้ก็มี ๑ วาระ เหมือนกับกวฬิงการาหาร)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน) เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๖๕] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อม กับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๒๖๖] สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อม กับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิตเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย จิตเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๒๖๗] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เกิดพร้อม กับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

อัตถิปัจจัย

[๒๖๘] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิต โดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิต ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เกิดพร้อมกับจิต ฯลฯ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๓)

[๒๖๙] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ จักขายตนะและจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มทั้งหมด คือทั้งสหชาตะและปุเรชาตะ) (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตและจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกับจิตและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะ ฯลฯ (เหมือนกับปัจจยวาร) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๗๐]	เหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ

วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๒๗๑] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๒๗๒] สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๒๗๓] สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เกิดพร้อมกับจิตและที่ไม่เกิดพร้อมกับจิตโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๗๔] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๗๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๗๖] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา)

จิตตสหภูทุกะ จบ

๖๒. จิตตานุปริวัตติทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๒๗๗] สภาวธรรมที่เป็นไปตามจิตอาศัยสภาวธรรมที่เป็นไปตามจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นไปตามจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นไปตามจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงทำทุกะนี้ให้เหมือนกับจิตตสหภูทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

จิตตานุปริวัตติทุกะ จบ

๖๓. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๒๗๘] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ อาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะจิตและกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๗๙] สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิต เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๒๘๐] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัย หทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมี

จิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น

... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๘๑]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัย

[๒๘๒] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตและมีจิตเป็น สมุฏฐานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๓)

[๒๘๓] สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยหทัยวัตถุ เกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยจิตที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๒๘๔] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในขณะปฏิสนธิที่เป็น อเหตุกะ ...

อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็น สมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๓)

นอารัมมณปัจจัย

[๒๘๕] สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยจิตเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยจิต เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยสภาวธรรมที่ระคน กับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๘๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๖ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๘๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๘๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ (ย่อ)
(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๖๓. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๘๙] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ) มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูป) (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) มี ๓ วาระ (๓)

[๒๙๐] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ รูปที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น รูปที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน ทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และรูปที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๙๑] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคน กับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่ระคน กับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคต ด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์ทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน ทำสภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๑ วาระ) (๓)

[๒๙๒] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ จักขายตนะและทำจักขุวิญญาณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ จิตทำขันธ์ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๑ วาระ) (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน ทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตทำขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๑ วาระ ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๙๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

[๒๙๔] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานทำสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย (โดยนัยนี้ พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ ในปัจจยวารพึงเพิ่มปัญจวิญญาณ เฉพาะ ๓ วาระ มีโมหะ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๙๕] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๓. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๒๙๖] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคน กับขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตเกิดระคนกับขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เกิดระคนกับสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเกิดระคนกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๙๗] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

[๒๙๘] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเพราะนเหตุปัจจัย (ย่อ เฉพาะ ๓ วาระ มีโมหะ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร
สุทธนัย

[๒๙๙] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๓. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๐๐] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ระคนกับจิตและมีจิต เป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่ม บทที่เป็นมูล) เหตุที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่จิตและจิตต สมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่ระคน กับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๐๑] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน จิตจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ฯลฯ พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ (ย่อ พึงเพิ่มให้เหมือนกับอารัมมณปัจจัยในจิตตสหภูทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน มี ๙ วาระ)

อธิปติปัจจัย

[๓๐๒] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มอธิปติปัจจัยเป็น ๒ วาระ) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มอธิปติปัจจัยเป็น ๒ วาระ) (๓)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ (พึงเพิ่มอธิปติปัจจัยอย่างเดียวเท่านั้น มี ๙ วาระ พึงเพิ่มเหมือนจิตตสหภูทุกะไม่มีข้อแตกต่างกัน)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๐๓] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอนันตรปัจจัย (มี ๙ วาระ เหมือนกับ จิตตสหภูทุกะ) เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับปัจจยวาร) เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย (มี ๙ วาระ เหมือนกับจิตตสหภูทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๐๔] สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ มี ๓ วาระ (เหมือนกับจิตตสหภูทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยปัจฉาชาตปัจจัย (เหมือนกับจิตตสหภูทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ มี ๒ วาระ สภาวธรรมที่มีมูลเดียว มี ๑ ฆฏนา) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๓๐๕] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับจิตตสหภูทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน สหชาตะและนานาขณิกะ มี ๓ วาระ) เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ (เหมือนกับ ข้อความในจิตตสหภูทุกะ กวฬิงการาหารมีอย่างเดียวเท่านั้น)

เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๐๖] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือสหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือสหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ)

อัตถิปัจจัย

[๓๐๗] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย พึงเพิ่ม ปุเรชาตปัจจัยที่ย่อไว้ทั้งหมด พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย) (๓)

[๓๐๘] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ โดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และจิตเป็นปัจจัยแก่รูปที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและมหาภูตรูปเป็นปัจจัย

แก่รูปที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย (ในปฏิสนธิขณะพึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และจิตเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน จิตและกวฬิงการา-หารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน จิตและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ระคน กับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจิตโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๐๙] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๑๐] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๓๑๑] สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคน กับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน และที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๓๑๒] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ระคนกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและที่ไม่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๑๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๑๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัย มีปัจจัยละ ๙ วาระ พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา)

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ จบ

๖๔. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภูทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๓๑๖] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเกิดพร้อมกับจิต อาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเกิดพร้อมกับจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

(แม้ทุกะนี้ ก็เหมือนกับจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภูทุกะ จบ

๖๕. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๓๑๗] สภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเป็นไปตามจิตอาศัยสภาวธรรมที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเป็นไปตามจิตเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ระคนกับจิตมีจิตเป็นสมุฏฐานและเป็นไปตามจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

(แม้ทุกะนี้ ก็เหมือนกับจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติทุกะ จบ

๖๖. อัชฌัตติกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๑๘] สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยจิตเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายใน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยจิตเกิดขึ้น (๓)

[๓๑๙] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอก เกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๓๒๐] สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยจิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

กฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นภายนอกอาศัยจิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก อาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๒๑] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอก อาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกอาศัยจิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๒๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
สัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๓๒๓] สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยจิต เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยจิตเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยจิตที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูป ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยจิตเกิดขึ้น (๓)

[๓๒๔] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็น ภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ จิตและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๓๒๕] สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูป ที่เป็นภายในอาศัยจิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มี เหตุซึ่งเป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิตที่เป็นอเหตุกะและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่เป็นภายนอกอาศัยจิตและหทัยวัตถุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยจิตเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายใน และที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอก และอาศัยจิตเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

นอารัมมณปัจจัย

[๓๒๖] สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยจิตเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูป ที่เป็นภายนอกอาศัยจิตเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยจิตเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกเกิดขึ้น (๓)

[๓๒๗] สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในอาศัย จิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นภายนอกและอาศัยจิตเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยจิตและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยจิตและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น ฯลฯ (ย่อ) (๓)

นฌานปัจจัย

[๓๒๘] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในเกิดขึ้น เพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยจักขุวิญญาณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยกายวิญญาณ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายในอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยจักขุวิญญาณเกิดขึ้น ...อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกอาศัยสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและอาศัยจักขุวิญญาณเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วย กายวิญญาณ (พึงผูกเป็นจักกนัย)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๒๙] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๓๐] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ (ย่อ)

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๓๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
สมนันตรปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
สหชาตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ ฯลฯ (ย่อ)
(แม้สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๖๖. อัชฌัตติกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๓๒] สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายในให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ จนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่เป็นภายนอกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตทำขันธ์ที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำ หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๓)

[๓๓๓] สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในทำจิตและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่เป็น ภายนอกและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำจิตและมหาภูตรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เป็นภายนอกทำจิตและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกทำขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและทำจิตให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๓๔] สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายในให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายในให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะและทำจักขุวิญญาณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ สัมปยุตตขันธ์ทำจิตให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายในให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัยได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นภายนอกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตทำขันธ์ที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๑ วาระ ฯลฯ) (๓)

[๓๓๕] สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำขันธ์ที่สหรคตด้วย จักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณทำจักขายตนะและจักขุวิญญาณให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นภายนอกทำจิตและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกทำสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๓๓๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๓๓๗] สภาวธรรมที่เป็นภายในทำสภาวธรรมที่เป็นภายในให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปที่เป็นภายในทำจิตให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (พึงทำเป็น ๙ วาระอย่างนี้ พึงเพิ่มปัญจวิญญาณด้วย เฉพาะ ๓ วาระ มีโมหะ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๓๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๖. อัชฌัตติกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๓๓๙] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นภายในเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับจิต ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับจิต (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอก ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายใน เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นภายนอกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตเกิดระคนกับขันธ์ที่เป็นภายนอก ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็น ภายนอกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอก ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นภายนอกและระคนกับจิต ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๕ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)	
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ (พึงเพิ่มบทอนุโลม)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นภายในเพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๕ วาระ อย่างนี้ เฉพาะ ๓ วาระ มีโมหะ)

นเหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ

นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ (พึงเพิ่มบทปัจจนียะ)
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๖. อัชฌัตติกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๔๐] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิตและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๔๑] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจิต จิตจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภจิต ขันธ์ที่เป็นภายนอกจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภจิต จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส จึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่เป็นภายนอก ซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น บุคคลเห็นแจ้งรูป ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นภายนอก โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียง ด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นภายนอกด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ

ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัย แก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสา-นุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดี เพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ

(ย่อ พึงเพิ่มข้อความทั้งหมด) พระอริยะรู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งรูป ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินรูปเป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ (ย่อ) รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (ย่อ พึงเพิ่มข้อความทั้งหมด) บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่เป็นภายนอก โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ (ย่อ) รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๓๔๒] สภาวธรรมที่เป็นภายใน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่เป็นภายใน และจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายใน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่เป็นภายนอกจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมคือจิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล)

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำจิตที่เป็นภายในให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มี ๓ วาระ (สำหรับวาระแม้ทั้ง ๓ พึงเพิ่มอธิปติปัจจัยทั้ง ๒) (๓)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (สำหรับวาระแม้ทั้ง ๓ มีอธิปติปัจจัยเพียงอย่างเดียวเท่านั้น)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๔๓] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จิตที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายนอกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ มี ๓ วาระ (สำหรับวาระแม้ทั้ง ๓ ก็เหมือนกับวาระเดียวกัน)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)
เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)
เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ (เหมือนกับปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๔๔] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงทำให้ครบทั้ง ๓ วาระ พึงเพิ่มคำว่า จิตและสัมปยุตตขันธ์ด้วย)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๔๕] สภาวธรรมที่เป็นภายใน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กายโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายใน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กายโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดี ฯลฯ โทมนัส จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กายโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๓๔๖] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูป ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูป ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภการเห็นแจ้งรูปเป็นต้นนั้น จิตจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูป ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภรูปเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๓๔๗] สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิต ฯลฯ กายายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยปุเรชาตปัจจัย รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น ภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย รูปายตนะและจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตและสัมปยุตตขันธ์ โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะและหทัยวัตถุ ฯลฯ รูปายตนะและจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๓๔๘] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในโดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายนอกโดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในและเป็นภายนอกโดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระอย่างนี้)

เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ)

กัมมปัจจัยและวิปากปัจจัย

[๓๔๙] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัยในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นภายนอกและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตโดยกัมมปัจจัยในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยกัมมปัจจัย (๓) เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

อาหารปัจจัย

[๓๕๐] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายใน เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย (๓)

[๓๕๑] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย กวฬิงการาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย กวฬิงการาหารที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย (๓)

[๓๕๒] สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอาหารปัจจัย (๓)

อินทรียปัจจัย

[๓๕๓] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป ที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วย จักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยอินทรียปัจจัย (๓)

[๓๕๔] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตและกฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายนอก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ จิต และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย (๓)

[๓๕๕] สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์และอุเปกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์และสุขินทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์และทุกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น ภายนอกโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์และอุเปกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์และสุขินทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์และทุกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์และอุเปกขินทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยอินทรียปัจจัย กายินทรีย์ ฯลฯ (๓)

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๓๕๖] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๕๗] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในและเป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๓๕๘] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๓)

[๓๕๙] สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ... ที่เกิดภายหลัง (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น ภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายใน และที่เป็นภายนอกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก ฯลฯ (ย่อ) (๓)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๓๖๐] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิตเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กายโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ (ปัจจัยนี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปัจฉาชาตะ (พึงเพิ่มให้เหมือนกับปัจฉาชาตปัจจัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เกิดพร้อมกันซึ่งเป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย (ย่อ) (๒)

(อัตถิปัจจัยในที่นี้ สหชาตะในที่ทุกแห่งพึงทำให้เหมือนกับปัจจยวาร ทำ ปุเรชาตะให้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ทำปัจฉาชาตะให้เหมือนกับปัจฉาชาตปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก โดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๓)

[๓๖๑] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (พึงขยายให้พิสดารทั้งหมด) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๓)

[๓๖๒] สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ กายายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิตโดยอัตถิปัจจัย รูปายตนะและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในที่เป็นภายนอกและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นภายในที่เป็นภายนอกและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นภายในโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น ภายนอกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ จักขายตนะ และจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ (สหชาตะเหมือนกับปัจจยวาร ไม่มีข้อแตกต่างกัน เหมือนกับข้อความตอนต้นนั่นเอง พึงจำแนกหมดทุกบทโดยนัยแห่งฆฏนาแรก) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ และจักขุวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย (ย่อ พึงจำแนกหมดทุกบทโดยนัยแห่งฆฏนาแรก) (๓)

เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๖๓] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๖๔] สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๓)

[๓๖๕] สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็น ภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๓)

[๓๖๖] สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายในโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น ภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นภายใน และที่เป็นภายนอกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๖๗] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๖๘] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๖๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

อัชฌัตติกทุกะ จบ

๖๗. อุปาทาทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๗๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๓๗๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๓๗๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

เพราะอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

เพราะสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

เพราะสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัญญมัญญปัจจัย

[๓๗๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และหทัยวัตถุอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๗๔] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๕ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๕ วาระ)

สัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๓๗๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็น อุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๓๗๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูป และที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

เพราะนอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
เพราะนอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
เพราะนอุปนิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
เพราะนปุเรชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
เพราะนอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ

นกัมมปัจจัย

[๓๗๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูป ๑ ที่เป็นภายนอก มีอาหารเป็นสมุฏฐาน มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๓)

นวิปากปัจจัย

[๓๗๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม โดยนัยนี้ มี ๓ วาระ ในสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นมูล)

นอาหารปัจจัย

[๓๗๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนอาหารปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหม ที่เป็นภายนอก ซึ่งมีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น เพราะนอาหารปัจจัย ได้แก่ อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปของเหล่าอสัญญสัตตพรหม ที่เป็นภายนอก ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนอาหารปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูป ๑ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๓)

นอินทรียปัจจัย

[๓๘๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนอินทรียปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนอินทรียปัจจัย ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์อาศัยมหาภูตรูปของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนอินทรียปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๓)

นฌานปัจจัยเป็นต้น

[๓๘๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยปัญจวิญญาณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ซึ่งมีอาหารเป็นสมุฏฐาน มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ซึ่งมีอาหารเป็นสมุฏฐาน มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มี

อาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป และอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัยเป็นต้น

[๓๘๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป และอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้น ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ และอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น สำหรับอสัญญสัตตพรหม มหาภูตรูป ๓ และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น เพราะโนนัตถิปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๘๓] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๘๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๘๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
อาเสวนปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๖๗. อุปาทาทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๘๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

(บทที่มีสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นมูล มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาร ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็น อุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๓๘๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็น อุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูป และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๘๘] เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๓ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ (พึงนับอย่างนี้)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๓๘๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปให้ปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวารไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็น อุปาทายรูป และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคต ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

เพราะนอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
เพราะนอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ

นกัมมปัจจัยเป็นต้น

[๓๙๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำหทัยวัตถุ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาทำขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ทำมหาภูตรูป ๒ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ อุปาทายรูปทำมหาภูตรูปที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทายรูปทำมหาภูตรูป ๑ ... ที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูป ทำขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

เพราะนวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
เพราะนอาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
เพราะนอินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ

นฌานปัจจัยเป็นต้น

[๓๙๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยปัญจวิญญาณ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ทำมหาภูตรูป ๒ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปของเหล่า อสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ มหาภูตรูป ๓ และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูป ๑ ของเหล่าอสัญญสัตตพรหมที่เป็นภายนอก ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็น อุปาทายรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ และทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

เพราะนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
เพราะนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
เพราะนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
เพราะโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
เพราะโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๙๒] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๗. อุปาทาทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๓๙๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูป ฯลฯ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูป ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (ย่อ)

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๗. อุปาทาทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๙๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็น อุปาทายรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๓๙๕] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กาย ฯลฯ รูป ฯลฯ รส และหทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ รสายตนะเป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่เป็นอุปาทายรูปเป็น ปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึง เกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่ม ได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งโผฏฐัพพะและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิต ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๓๙๖] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลยินดี เพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ กาย ฯลฯ รูป ฯลฯ รส และหทัยวัตถุให้

เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณา กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินโผฏฐัพพะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินโผฏฐัพพะเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๙๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (เหมือนกับนิสสยปัจจัย ในปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๙๘] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยจักขุสมบัติ ฯลฯ กายสมบัติ วรรณสมบัติ สัททสมบัติ คันธสมบัติ รสสมบัติ และโภชนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ จักขุสมบัติ ฯลฯ กายสมบัติ วรรณสมบัติ สัททสมบัติ คันธสมบัติ รสสมบัติ และโภชนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

ปุเรชาตปัจจัย

[๓๙๙] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ รสายตนะเป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งโผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๔๐๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัย แก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปโดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นอุปาทายรูปโดยปัจฉาชาตปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๓)

เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ

กัมมปัจจัย

[๔๐๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก และกฏัตตารูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัย

[๔๐๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มี ๓ วาระ

อาหารปัจจัย

[๔๐๓] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอุปาทายรูปโดยอาหารปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอาหารปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอาหารปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (บทที่มีสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นมูล มี ๓ วาระ ในปฏิสนธิขณะ ก็พึงเพิ่มเป็น ๓ วาระ) (๓)

อินทรียปัจจัย

[๔๐๔] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป โดยอินทรียปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอินทรียปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอินทรียปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ จักขุนทรีย์และจักขุวิญญาณเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณโดยอินทรียปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ

ฌานปัจจัยเป็นต้น

[๔๐๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็น อุปาทายรูปโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๔๐๖] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นอุปาทายรูป โดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

อัตถิปัจจัย

[๔๐๗] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาหาระและอินทรียะ ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ (ย่อปัจจัย นี้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน) กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อาหาระและอินทรียะ ได้แก่ กวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๔๐๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ โดยอัตถิปัจจัย (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งโผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งเป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๔๐๙] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะเป็นปัจจัย แก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป และที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ ปัจฉาชาตะ อาหาระและอินทรียะ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทายรูปและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอัตถิปัจจัย (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๑๐] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ

อนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๑ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๖ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๗ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๑ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๑๑] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยอาหารปัจจัยและอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอาหารปัจจัยและอินทรียปัจจัย (๓)

[๔๑๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป โดยปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทายรูป โดยสหชาตปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูปและที่ไม่เป็นอุปาทายรูปเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทายรูป และที่ไม่เป็นอุปาทายรูปโดยปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๑๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๓ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๑๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

อุปาทาทุกะ จบ

๖๘. อุปาทินนทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๑๖] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือ อาศัยสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอัน

ประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๔๑๗] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๔๑๘] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๑๙]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ

อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๕ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๕ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๕ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๕ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๒๐] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๒๑] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ อุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัย

[๔๒๒] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น

... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหาร เป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๔๒๓] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัย สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย

เพราะนอนันตรปัจจัย

เพราะนสมนันตรปัจจัย

เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๔๒๔] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย

เพราะนอาเสวนปัจจัย (๑)

นกัมมปัจจัย

[๔๒๕] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ อุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

นวิปากปัจจัย

[๔๒๖] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนวิปากปัจจัย ได้แก่ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบ ด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงคำว่า มีอุตุเป็นสมุฏฐาน)

นอาหารปัจจัย

[๔๒๗] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอาหารปัจจัย ได้แก่ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอาหารปัจจัย ได้แก่ ... ที่เป็นภายนอก ... มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

นอินทรียปัจจัย

[๔๒๘] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอินทรียปัจจัย ได้แก่ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม รูปชีวิตินทรีย์อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ อาศัยสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนอินทรียปัจจัย ได้แก่ ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

นฌานปัจจัยเป็นต้น

[๔๒๙] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยปัญจวิญญาณเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนฌานปัจจัย ได้แก่ ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนมัคคปัจจัย (ปัจจัยนี้เหมือนกับนเหตุปัจจัย ไม่มีโมหะ) เพราะนสัมปยุตตปัจจัย

นวิปปยุตตปัจจัยเป็นต้น

[๔๓๐] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถืออาศัยสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดขึ้นเพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ ไม่ยึดถือเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ

เพราะโนนัตถิปัจจัย

เพราะโนวิคตปัจจัย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๓๑]	นเหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๒ วาระ

นอินทรียปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๒ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๓๒] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๕ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย "....." มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย "....." มี ๑ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๓๓] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
สมนันตรปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
สหชาตปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย "....." มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย "....." มี ๑ วาระ

กัมมปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ ฯ ลฯ
มัคคปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๖๘. อุปาทินนทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๓๔] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็น อุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๔๓๕] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อธิปติปัจจัย

[๔๓๖] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๓๗]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๓ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๓ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๓๘] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ... ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือ ทำสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๓๙] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ทำมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ... ที่มี อุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือทำสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๔๐] นเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ

นอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๒ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๔๑] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๔๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ

มัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ

(นิสสยวารเหมือนกับปัจจยวาร)

๖๘. อุปาทินนทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๔๔๓] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดระคน กับสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

เหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๑ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

[๔๔๔] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๑)

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๘. อุปาทินนทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๔๕] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เหตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๔๔๖] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กายและรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ... กลิ่น ... รส ... โผฏฐัพพะ ... หทัยวัตถุ และขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อชวนจิตที่เป็นกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ คันธายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ กายและรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ... กลิ่น ... รส ... โผฏฐัพพะ ... หทัยวัตถุ และขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ ยึดถือโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือด้วยทิพพจักขุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อม ด้วยจิตที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๔๔๗] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ แล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดี เพลิดพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลส ที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เสียง ฯลฯ โผฏฐัพพะและขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็น

ปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคล เห็นแจ้งรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เสียง ฯลฯ โผฏฐัพพะ และขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อชวนจิตที่เป็นกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ อากาสานัญจายตนกุศลเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนวิบาก ฯลฯ อากิญจัญญายตนกุศลเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนวิบาก ฯลฯ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ สัททายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

อธิปติปัจจัย

[๔๔๘] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ กายและรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ... กลิ่น ... รส ... โผฏฐัพพะ ... หทัยวัตถุและขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เสียง ฯลฯ โผฏฐัพพะและขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

อนันตรปัจจัย

[๔๔๙] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ปัญจวิญญาณเป็นปัจจัยแก่มโนธาตุที่เป็นวิบากโดยอนันตรปัจจัย มโนธาตุที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ภวังคจิตเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกิริยาโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๔๕๐] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๕ ฯลฯ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปัจจยวาร) มี ๕ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๔๕๑] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกายเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย และทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยสุขทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ฯลฯ โภชนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๔๕๒] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ อุตุฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วทำตนให้เดือดร้อน ให้ร้อนรน เสวยทุกข์มีการแสวงหาเป็นมูล อาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วทำตนให้เดือดร้อน ให้ร้อนรน เสวยทุกข์มีการแสวงหาเป็นมูล ฯลฯ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายและทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย กรรมที่เป็นกุศลและอกุศลเป็นปัจจัยแก่วิบากโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๔๕๓] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ กายและรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ... โผฏฐัพพะ และหทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อชวนจิตที่เป็นกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาท ที่เป็นวิบากจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ คันธายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักขุ ฯลฯ กายและรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ ... กลิ่น ... รส ... โผฏฐัพพะ และหทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือด้วยทิพพจักขุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

[๔๕๔] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เสียง ฯลฯ กลิ่น ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ กลิ่น ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อชวนจิตที่เป็นกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ สัททายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วย ตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ และจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ สัททายตนะและโสตายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและหทัยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ ยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ และหทัยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๔๕๕] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วย ตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๓)

[๔๕๖] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ (ย่อ)

กัมมปัจจัย

[๔๕๗] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ

เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ เจตนาที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กรรม อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยกัมมปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **นานาขณิกะ** ได้แก่ เจตนาที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

วิปากปัจจัย

[๔๕๘] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ (ย่อ บทที่มีสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นมูล มี ๓ วาระ)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปากปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อาหารปัจจัย

[๔๕๙] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอาหารปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ โดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ

ยึดถือเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ กวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๓)

[๔๖๐] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ อาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอาหารปัจจัย กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วย ตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบ ด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วย ตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วย ตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบ ด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย ได้แก่ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๓)

อินทรียปัจจัยเป็นต้น

[๔๖๑] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอินทรียปัจจัย (๑) ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ (บทที่มีสภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นมูล มี ๓ วาระ เฉพาะบทแรกเท่านั้นมีรูปชีวิตินทรีย์ นอกนี้ไม่มี) (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอินทรียปัจจัย ได้แก่ อินทรีย์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัย โดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๔๖๒] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ขันธ์เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุโดยวิปปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยวิปปยุตต ปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและจิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ ไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๔๖๓] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่

เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๔๖๔] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ พึงจำแนกบทตามที่ตั้งไว้ให้บริบูรณ์) (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ (ย่อ พึงขยายบทตามที่ตั้งไว้ให้พิสดาร) (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ (ย่อ พึงขยายบทตามที่ตั้งไว้ให้พิสดาร) (๓)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ (ย่อ พึงจำแนก บทตามที่ตั้งไว้) (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งรูปที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ ฯลฯ เสียง ฯลฯ กลิ่น ฯลฯ รส ฯลฯ โผฏฐัพพะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น เมื่อชวนจิตที่เป็นกุศลและอกุศลดับแล้ว จิตตุปบาทที่เป็นวิบากจึงเกิดขึ้นโดยเป็นตทารมณ์ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย กวฬีการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ ปัจฉาชาตะและอาหาระ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ซึ่งกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรม

อันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหา และทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๔๖๕] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

ปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและกายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอัตถิปัจจัย รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและหทัยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและกวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ และอาหาระ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและมหา-ภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปุเรชาตะ ได้แก่ รูปายตนะที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายนะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและกวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบ ด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อาหาระ** ได้แก่ กวฬิงการาหารที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอัตถิปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๖๖] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๔ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ

ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๔๖๗] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และอาหารปัจจัย (๓)

[๔๖๘] สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย[๑] ปัจฉาชาตปัจจัย และอาหารปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ โดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย และอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ โดยปัจฉาชาตปัจจัย และอาหารปัจจัย (๓)

[๑] ไม่ปรากฏในฉบับฉัฏฐสังคีติ ปี ๒๕๓๓

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือ โดยปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือ โดยสหชาตปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และอาหารปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิยึดถือและที่กรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฏฐิไม่ยึดถือโดยอาหารปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๖๙] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
นอาหารปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๗๐] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๗๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

อุปาทินนทุกะ จบ
มหันตรทุกะ จบ
๑๑. อุปาทานโคจฉกะ
๖๙. อุปาทานทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น ทิฏฐุปาทานอาศัย กามุปาทานเกิดขึ้น กามุปาทานอาศัยสีลัพพตุปาทานเกิดขึ้น สีลัพพตุปาทานอาศัยกามุปาทานเกิดขึ้น กามุปาทานอาศัยอัตตวาทุปาทานเกิดขึ้น อัตตวาทุปาทานอาศัยกามุปาทานเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็น อุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทาน สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น ... อาศัยกามุปาทาน ฯลฯ (พึงทำเป็น จักกนัยทั้งหมด) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็น อุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อุปาทานอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ อุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานอาศัยทิฏฐุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัยทั้งหมด) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานและอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทาน อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ กามุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทาน และอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๔] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ พึงเว้นรูป)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๕]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็น อเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็น สมุฏฐาน ฯลฯ สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็น อุปาทานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอธิปติปัจจัย เพราะนอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัย

[๘] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ กามุปาทานอาศัยอัตตวาทุปาทานเกิดขึ้น อัตตวาทุปาทานอาศัยกามุปาทานเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยอุปาทานเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น (ย่อ มี ๙ วาระ ในอรูปาวจรภูมิ มีอุปาทาน ๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙]	นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ

นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๐] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๑] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๑ วาระ)
มัคคปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๑ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร ผู้รู้เมื่อจะจำแนกทิฏฐุปาทาน พึงเพิ่มคำว่า กามุปาทานที่เกิดร่วมกัน)

๖๙. อุปาทานทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๒] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานทำทิฏฐุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็น อุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อุปาทานทำขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ อุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๓] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานทำทิฏฐุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ทิฏฐุปาทานทำกามุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) กามุปาทานทำทิฏฐุปาทานและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทาน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานและทำอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย) จิตตสมุฏฐานรูปทำอุปาทานและมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานทำอุปาทานและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ กามุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานและทำทิฏฐุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย) กามุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ทำทิฏฐุปาทานและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

... เพราะอารัมมณปัจจัย (ในอารัมมณปัจจัย บทที่มีสภาวธรรมซึ่งไม่มีอุปาทานเป็นมูล พึงเพิ่มอายตนะ ๕ และหทัยวัตถุ)

เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

[๑๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทาน ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
(เหมือนกับปฏิจจวาร) ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๙. อุปาทานทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๕] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานเกิดระคนกับทิฏฐุปาทาน ทิฏฐุปาทานเกิดระคนกับกามุปาทาน (พึงทำเป็นจักกนัย โดยนัยนี้ พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

[๑๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเพราะนเหตุปัจจัยได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอุปาทาน ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ

นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๖๙. อุปาทานทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์อุปาทานและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑) สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๙] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทาน และที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์อุปาทานและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอุปาทาน อุปาทานจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นอุปาทานด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ

เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วยินดีเพลิดเพลิน กุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทาน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทาน เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ)

อธิปติปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำอุปาทาน ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อุปาทานจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (มีเฉพาะอารัมมณาธิปติปัจจัย)

[๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อุปาทานและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ โดยอารัมมณาธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภ มีเฉพาะอารัมมณาธิปติปัจจัย)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อุปาทานที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อุปาทานที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ขันธ์ ที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อุปาทานเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อุปาทานที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อุปาทานโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๕] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (เหมือนกับปัจจยวาร)

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ อุปาทานเป็นปัจจัยแก่อุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ลักทรัพย์ พูดเท็จ ฯลฯ พูดส่อเสียด ฯลฯ พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ งัดแงะ ฯลฯ ปล้นไม่ให้เหลือ ฯลฯ ปล้นเรือนหลังเดียว ฯลฯ ดักจี้ที่ทางเปลี่ยว ฯลฯ ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่

อุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ลักทรัพย์ พูดเท็จ ฯลฯ พูดส่อเสียด ฯลฯ พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ งัดแงะ ฯลฯ ปล้นไม่ให้เหลือ ฯลฯ ปล้นเรือนหลังเดียว ฯลฯ ดักจี้ที่ทางเปลี่ยว ฯลฯ ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ ไม่เป็นอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุเพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย

กัมมปัจจัย

[๓๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ ไม่เป็นอุปาทานโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธ์อุปาทานและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นอุปาทาน ฯลฯ มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (มีเฉพาะกวฬิงการาหารอย่างเดียว) เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ (รูปชีวิตินทรีย์ มีเพียง ๑ วาระเท่านั้น) เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยมัคคปัจจัย ได้แก่ องค์มรรคที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยมัคคปัจจัย (โดยเหตุนี้ พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ) เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๓๒] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อุปาทานเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อุปาทานที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัย

[๓๔] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย ได้แก่ ทิฏฐุปาทานเป็นปัจจัยแก่กามุปาทานโดยอัตถิปัจจัย (พึงทำเป็น จักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ อุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อุปาทานเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย (ย่อ เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ (เหมือนกับสหชาตปัจจัย)

ปุเรชาตะ (เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ ไม่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ พึงจำแนกสหชาตะเหมือนกับสหชาตปัจจัย ปุเรชาตะเหมือนกับปุเรชาตปัจจัย) (๓)

[๓๖] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ทิฏฐุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กามุปาทานโดยอัตถิปัจจัย (พึงทำเป็นจักกนัย)

สหชาตะ ได้แก่ ทิฏฐุปาทานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่กามุปาทานโดยอัตถิปัจจัย (พึงทำเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ไม่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานและอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ อุปาทานและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ อุปาทานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อุปาทาน สัมปยุตตขันธ์ และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ อุปาทาน สัมปยุตตขันธ์ และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอุปาทานและทิฏฐุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ กามุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย)

สหชาตะ ได้แก่ ทิฏฐุปาทานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่กามุปาทานและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๗] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๘] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๓๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๔๐] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและที่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๑] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๔๒]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	นอัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)		
	นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๔๓]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ
	(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ		
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

อุปาทานทุกะ จบ

๗๐. อุปาทานิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๔๔] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงทำเหมือนโลกิยทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

อุปาทานิยทุกะ จบ

๗๑. อุปาทานสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วย อุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตต สมุฏฐานรูปอาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น (๓)

[๔๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๔๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อุปาทานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โลภะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโลภะอาศัย ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๙] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทาน ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุ เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๐]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๖ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
	มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
	สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	วิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นัตถิปัจจัย	มี ๖ วาระ
	วิคตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๑] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๕๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุต ด้วยอุปาทานเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน เกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอธิปติปัจจัย เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัยเพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๕๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วย อุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ โลภะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ และโลภะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งสัมปยุตด้วยทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น (๒)

... เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย เพราะนอาเสวนปัจจัย

นกัมมปัจจัย

[๕๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน เกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและ ที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและอาศัยโลภะเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๕๖]	นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(พึงทำการนับ ๒ อย่างนอกนี้ สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๗๑. อุปาทานสัมปยุตตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทาน ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทาน ทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและทำหทัยวัตถุ

ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทาน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โลภะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทาน ทำสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และโลภะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

(ย่อ ในอารัมมณปัจจัย พึงเพิ่มปัญจวิญญาณเข้าด้วย)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๕๙] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๖๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานทำสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ .... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากอุปาทาน ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำกายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งวิปปยุตจากอุปาทานและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๖๑] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๑. อุปาทานสัมปยุตตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร
๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๖๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ .... เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน ฯลฯ มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน เพราะเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มเฉพาะอรูปเท่านั้น)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน เพราะเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มเฉพาะอรูปเท่านั้น)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานเพราะเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มเฉพาะอรูปเท่านั้น)

เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเกิดระคนกับสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน เพราะนเหตุปัจจัย (ย่อ)

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๑. อุปาทานสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย เหตุที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๖๔] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทเป็นมูล) โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๖๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โมหะที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๖๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและโลภะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๖๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะที่วิปปยุตจากทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ เมื่อฌานเสื่อมแล้ว โทมนัสจึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความเดือดร้อน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน

มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่วิปปยุตจากอุปาทานซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและโลภะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่วิปปยุตจากทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ (พึงเพิ่มทั้งหมดให้บริบูรณ์) เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงกายวิญญาณ) ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและโลภะเพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทาน และโลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๖๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและโลภะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๖๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย อธิบดีธรรมที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๗๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทาน และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่วิปปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทาน และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทาน และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี อย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่สหรคตด้วย

โลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัย

[๗๒] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๓] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้ยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่วิปปยุตจากทิฏฐิซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยสมนันตรปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) มี ๖ วาระ
เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๖] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทาน และโลภะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๗๗] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่วิปปยุตจากอุปาทาน ... มานะ ... ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่วิปปยุตจากอุปาทาน ... มานะ ...ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอุปนิสสยปัจจัย (อุปนิสสยปัจจัยมี ๓ วาระ) ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่วิปปยุตจากอุปาทาน ... มานะ ... ความปรารถนา ... เสนาสนะแล้วลักทรัพย์ พูดเท็จ ฯลฯ พูดส่อเสียด ฯลฯ พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ งัดแงะ ฯลฯ ปล้นไม่ให้เหลือ ฯลฯ ปล้นเรือนหลังเดียว ฯลฯ ดักจี้ที่ทางเปลี่ยว ฯลฯ ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่วิปปยุตจากอุปาทาน ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฆ่าชาวนิคม ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๗๘] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและโลภะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะ ซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและโลภะโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุเพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และวิปปยุตจากอุปาทานโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ และโลภะจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ และโลภะโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย

กัมมปัจจัยและวิปากปัจจัย

[๘๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่โลภะและจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

[๘๒] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยวิปากปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งวิปปยุตจากอุปาทาน ฯลฯ มี ๑ วาระ

อาหารปัจจัยเป็นต้น

[๘๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอาหารปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย

(ในปัจจัยทั้ง ๔ นี้ พึงแสดงไว้เหมือนที่แสดงโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิในกัมมปัจจัย มีอย่างละ ๔ วาระ)

เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๘๔] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะโดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอุปาทาน มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ฯลฯ (๑)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๘๕] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๘๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ใน ๒ ปัจจัยนี้ สหชาตัตถิเหมือนสหชาตะ ปุเรชาตัตถิเหมือนปุเรชาตะ) (๓)

[๘๗] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โลภะโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิ โลภะและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะซึ่งวิปปยุตจากทิฏฐิและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโลภะโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๘๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๙] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๙๐] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๙๑] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๙๒] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๙๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๙๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

อุปาทานสัมปยุตตทุกะ จบ

๗๒. อุปาทานอุปาทานิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๙๕] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น ทิฏฐุปาทานอาศัยกามุปาทานเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทาน สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

[๙๖] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรม ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อุปาทานอาศัยขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อุปาทานและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ (๓)

[๙๗] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน เป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานอาศัยทิฏฐุปาทานและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรม ที่เป็นอุปาทานเป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์อุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานและอาศัยอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุปาทานและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ กามุปาทานและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานและอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

(โดยนัยนี้ ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตวาร พึงทำเหมือนกับอุปาทานทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน แต่การระบุบุคคลต่างกัน)

๗๒. อุปาทานอุปาทานิยทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๘] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (เหมือนกับอุปาทานทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน มี ๙ วาระ)

อารัมมณปัจจัย

[๙๙] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอุปาทาน อุปาทานจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ (ย่อ) เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย (ย่อ ๒ วาระ นอกนี้เหมือนกับอุปาทานทุกะ) (๓)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานเป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (อธิปติปัจจัย ในหนหลัง มี ๓ วาระ เหมือนกับอุปาทานทุกะ)

อธิปติปัจจัย

[๑๐๐] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น พระเสขะพิจารณาโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ พิจารณาโวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ บุคคลยินดเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นเพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่อธิบดีธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (อารัมมณาธิปติปัจจัยและสหชาตาธิปติปัจจัยแม้ทั้ง ๒ อย่างที่เหลือเหมือนกับอุปาทานทุกะ) (๓)

(อธิปติปัจจัยที่เป็นฆฏนา มี ๓ วาระ เหมือนกับอุปาทานทุกะ ปัจจัยทั้งหมดก็เหมือนกับอุปาทานทุกะในสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน ไม่มีโลกุตตระปัจจนียะและการนับทั้ง ๒ อย่างนอกจากนี้เหมือนกับอุปาทานทุกะ)

อุปาทานอุปาทานิยทุกะ จบ

๗๓. อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑๐๑] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานอาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานสัมปยุตด้วยอุปาทานและที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทาน อาศัยสภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กามุปาทานและสัมปยุตตขันธ์อาศัยทิฏฐุปาทานเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

... อาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทาน ฯลฯ (ย่อการระบุความที่มีข้อแตกต่างกันเหมือนกับอุปาทานทุกะ มี ๙ วาระ ไม่มีรูป พึงขยายวาระทั้งหมดให้พิสดารอย่างนี้ มีเฉพาะอรูปเท่านั้น)

๗๓. อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตทุกะ ๗. ปัญหาวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๒] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๐๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๑๐๔] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานสัมปยุตด้วยอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอุปาทานสัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทาน สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอุปาทานสัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และอุปาทานโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๑๐๕] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภอุปาทาน อุปาทานจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภอุปาทาน ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภอุปาทาน อุปาทานและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานจึงเกิดขึ้น (พึงทำให้เป็น ๓ วาระ ในฆฏนา ก็พึงทำให้เป็น ๓ วาระด้วย)

อธิปติปัจจัย

[๑๐๖] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (๓)

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ (มี ๓ วาระ แม้ใน ๓ วาระก็พึงเพิ่มอธิปติปัจจัยทั้ง ๒ แม้แต่อธิปติปัจจัยที่เป็นฆฏนา ก็มี ๓ วาระ)

อนันตรปัจจัย

[๑๐๗] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงทำเป็น ๙ วาระ อย่างนี้ ไม่มีทั้งอาวัชชนจิตและวุฏฐานะ)

สมนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๘] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๐๙] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอุปนิสสยปัจจัย (มี ๓ วาระ แม้แต่ในอุปนิสสยปัจจัยที่เป็นฆฏนา ก็มี ๓ วาระ) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๑๐] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ

เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒.สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๑๑] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๑๒] สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทานเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่อุปาทาน สัมปยุตด้วยอุปาทาน และที่สัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทานโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (พึงทำเป็น ๙ วาระแม้อย่างนี้ ในมูลแห่งปัจจัยแต่ละปัจจัยมีมูลละ ๓ วาระ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๑๓] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๑๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
นมัคคปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๑๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ

(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา)

อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตทุกะ จบ

๗๔. อุปาทานวิปปยุตตอุปาทานิยทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๑๖] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่ วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจาก อุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานและที่วิปปยุตจากอุปาทาน ไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้น ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานอาศัยสภาวธรรม ที่วิปปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน และที่วิปปยุตจากอุปาทานไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่วิปปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

(ทุกะนี้เหมือนกับโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

อุปาทานวิปปยุตตอุปาทานิยทุกะ จบ
อุปาทานโคจฉกะ จบ

๑๒. กิเลสโคจฉกะ
๗๕. กิเลสทุกะ ๑. ปฏิจจวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ ทิฏฐิ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ มานะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ มานะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโทสะเกิดขึ้น โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะอาศัยโทสะเกิดขึ้น โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะอาศัยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น โมหะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะสัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

[๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กิเลสอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ กิเลสและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๓] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสและอาศัยกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตัปปะและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสและอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๔] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะอาศัยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น โมหะอาศัยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและอาศัยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอธิปติปัจจัย

... เพราะนอนันตรปัจจัย

... เพราะนสมนันตรปัจจัย

... เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

... เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๗] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัยได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ ทิฏฐิ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ มานะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ มานะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น โมหะ อหิริกะและอโนตตัปปะอาศัยอุทธัจจะเกิดขึ้น (ในอรูปาวจรภูมิ ไม่มีบทที่เป็นโทสะเป็นมูล) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัยได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ สัมปยุตตขันธ์อาศัยกิเลสเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสเกิดขึ้น (พึงทำเป็น ๙ วาระ อย่างนี้)

... เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย

... เพราะนอาเสวนปัจจัย

นกัมมปัจจัย

[๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยกิเลสเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ... ที่เป็นภายนอก ฯลฯ ที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตเจตนาอาศัยกิเลสและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (๑) (พึงเพิ่มปัจจัยทั้งหมดอย่างนี้)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙]	นเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
	นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๕. กิเลสทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑๐] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กิเลสทำขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น กิเลสทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ กิเลสและจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ กิเลสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๑๑] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะทำโลภะและสัมปยุตตขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) กิเลสทำโลภะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสและทำกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำกิเลสและมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสทำกิเลสและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตัปปะและจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลสและทำโลภะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเป็นจักกนัย) โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตัปปะและสัมปยุตตขันธ์ทำโลภะและหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (พึงทำเป็นจักกนัย) (๓)

(ในอารัมมณปัจจัย บทที่มีสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นมูล พึงเพิ่มปัญจวิญญาณ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะสหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นกิเลสทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสทำสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำวิจิกิจฉาสัมปยุตตขันธ์และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำอุทธัจจะสัมปยุตตขันธ์ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๕. กิเลสทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๕] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะเกิดระคนกับโลภะ (พึงทำเป็นจักกนัย พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ อย่างนี้)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นกิเลสเพราะนเหตุปัจจัย (โดยนัยนี้ พึงทำวาระแห่งนเหตุปัจจัยเป็น ๔ วาระ)

นเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๕. กิเลสทุกะ ๗. ปัญหาวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๑๖] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตกิเลสโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์

และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ กิเลส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๑๗] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภกิเลส กิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภกิเลส สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงอ้างบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภกิเลส กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ยินดีเพลิดเพลินฌาน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น เมื่อฌานเสื่อมแล้ว โทมนัสจึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความเดือดร้อน บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่ไม่เป็นกิเลส โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลส เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย

[๑๙] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำกิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น กิเลสจึงเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (มีเฉพาะอารัมมณาธิปติปัจจัย เท่านั้น) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็น กิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตกิเลสโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ กิเลสและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (มีเฉพาะอารัมมณาธิปติปัจจัยเท่านั้น) (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๐] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ กิเลสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) กิเลสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็น กิเลสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย กิเลสเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) กิเลสที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิด หลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลส ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่กิเลสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่กิเลสโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๒๒] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ กิเลสที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย กิเลสและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์ที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๓] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ กิเลสเป็นปัจจัยแก่กิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

[๒๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่กิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์โดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่กิเลสโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์โดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัย

[๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่กิเลสโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ กิเลส และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๒๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย	มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย	มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย	มี ๓ วาระ
เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย	มี ๙ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๙] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่กิเลสโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่กิเลสและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ พึงขยายให้พิสดาร)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๓๐] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ(เหมือนกับปฏิจจวาร) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ (ย่อ สหชาตัตถิเหมือนกับสหชาตะ ปุเรชาตัตถิเหมือนกับปุเรชาตะ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (สหชาตัตถิเหมือนกับสหชาตะ ปุเรชาตัตถิเหมือนกับปุเรชาตะ) (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ โลภะและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะ โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย)

สหชาตะ ได้แก่ โลภะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะ โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลส และกิเลสเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ กิเลสและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ กิเลสและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกิเลสโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ กิเลสและสัมปยุตตขันธ์เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ กิเลส สัมปยุตตขันธ์ และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ กิเลส สัมปยุตตขันธ์ และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลส โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกิเลส และโลภะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ จิตตสมุฏฐานรูป โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะและอโนตตัปปะโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ โลภะและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตัปปะและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๒] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๓] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๓๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลส โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๓๕] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกิเลส โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย(๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและไม่เป็นกิเลส โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๔ วาระ)

นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย "....." มี ๙ วาระ

กิเลสทุกะ จบ

๗๖. สังกิเลสิกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๓๙] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

(ทุกะนี้ เหมือนโลกิยทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สังกิเลสิกทุกะ จบ

๗๗. สังกิลิฏฐทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๐] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง และไม่ทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๔๑]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ (ย่อ)

อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๒] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ มีเหตุซึ่งกิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๓] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๗. สังกิลิฏฐทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๔] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำหทัยวัตถุให้เป็น ปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลส ไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๔๕] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง และไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมอง ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๔๖] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๔ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๔ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๔๗] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณ ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งกิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองทำสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔๘] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๗. สังกิลิฏฐทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๔๙] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

[๕๐] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วย อุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเกิดระคนกับสภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งกิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๑)

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๗๗. สังกิลิฏฐทุกะ ๗. ปัญหาวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑ วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๕๑] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้ เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำ ให้เศร้าหมองโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๕๒] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น ยินดีทิฏฐิ ฯลฯ (เหมือนกับกุสลติกะ) เพราะปรารภวิจิกิจฉา ฯลฯ เพราะปรารภอุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่กิเลสทำให้เศร้าหมองด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๕๓] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส จึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๕๔] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำ ให้เศร้าหมองโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นเพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินทิฏฐินั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียวคือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้ เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๕๕] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานเป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองให้เป็น

อารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๕๖] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๕๗] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองซึ่งเกิดหลัง ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัย แก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๕๘] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ... อาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ... ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๕๙] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ และเสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วมีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ และเสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๖๐] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ (ย่อ) (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๖๑] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลส ไม่ทำให้เศร้าหมองโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย (๑)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๖๓] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้ เศร้าหมองโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย

วิปปยุตตปัจจัย

[๖๔] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำ ให้เศร้าหมองโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๖๕] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้ เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๒)

[๖๖] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๖๗]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๖๘] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้ เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองโดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๖๙] สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลส ไม่ทำให้เศร้าหมองโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาต ปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง โดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและไม่ทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสไม่ทำให้เศร้าหมองโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๗๐]	นเหตุปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นอธิปติปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นอนันตรปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นสหชาตปัจจัย		มี ๕ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย		มี ๕ วาระ
	นนิสสยปัจจัย		มี ๕ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย		มี ๖ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย		มี ๗ วาระ ฯลฯ
	นมัคคปัจจัย		มี ๗ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย		มี ๕ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย		มี ๔ วาระ
	โนอัตถิปัจจัย		มี ๔ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย		มี ๗ วาระ
	โนวิคตปัจจัย		มี ๗ วาระ
	โนอวิคตปัจจัย		มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๗๑]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๗๒] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

สังกิลิฏฐทุกะ จบ

๗๘. กิเลสสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๗๓] สภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตด้วยกิเลสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สัมปยุตด้วยกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่วิปปยุตจากกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่สัมปยุตตด้วยกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สัมปยุตด้วยกิเลสเกิดขึ้น (๒)

(กิเลสสัมปยุตตทุกะ เหมือนกับสังกิลิฏฐทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

กิเลสสัมปยุตตทุกะ จบ

๗๙. กิเลสสังกิเลสิกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

เหตุปัจจัย

[๗๔] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสเป็นอารมณ์ของกิเลสและที่เป็นอารมร์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตัปปะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโลภะเกิดขึ้น (๓)

(โดยนัยนี้ ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวาร ก็เหมือนกับกิเลสทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน ส่วนการระบุข้อความต่างกัน)

๗๙. กิเลสสังกิเลสิกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตกิเลสโดยเหตุปัจจัย (โดยนัยนี้ จึงมี ๔ วาระ เหมือนกับกิเลสทุกะ) (๔)

อารัมมณปัจจัย

[๗๖] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภกิเลส ขันธ์ที่เป็นกิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภกิเลส ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภกิเลส กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๗] สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ เมื่อฌานเสื่อมแล้ว โทมนัสจึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความเดือดร้อน พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย(สองวาระนอกนี้ เหมือนกับกิเลสทุกะ แม้อารัมมณฆฏนาก็เหมือนกับกิเลสทุกะ)

อธิปติปัจจัย

[๗๘] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น อารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น พระเสขะพิจารณาโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นพิจารณา พิจารณาโวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่

เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (วาระ ๒ อย่างนอกนี้ เหมือนกับกิเลสทุกะ แม้อธิปติฆฏนาก็เหมือนกับกิเลสทุกะ)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๗๙] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลสโดยอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับกิเลสทุกะ)

สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอารมณ์ของกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลสโดยอนันตรปัจจัย

(อนันตรปัจจัย ๒ วาระนอกนี้เหมือนกับกิเลสทุกะในอนันตรปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน แม้อนันตรฆฏนาและปัจจัยทั้งหมดก็เหมือนกับกิเลสทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน ในอุปนิสสยปัจจัยไม่มีโลกุตตระ ทุกะนี้เหมือนกับกิเลสทุกะ ไม่ข้อแตกต่างกัน)

กิเลสสังกิเลสิกทุกะ จบ

๘๐. กิเลสสังกิลิฏฐทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๘๐] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลส และที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลส และที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัย กิเลสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส อาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตัปปะและสัมปยุตตขันธ์ อาศัยโลภะเกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

[๘๑] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ กิเลสอาศัยขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส อาศัยสภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และกิเลสอาศัยขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็น กิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๘๒] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะและสัมปยุตตขันธ์เกิดขึ้น (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสและอาศัยกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส อาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็น กิเลส และอาศัยโลภะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงผูกเป็นจักกนัย) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๘๓] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัย

[๘๔] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลส และที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และอาศัยวิจิกิจฉา และอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๘๕] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

(โดยนัยนี้ การนับ ๒ อย่างนอกนี้ สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวารและสัมปยุตตวาร เหมือนกับปฏิจจวาร)

๘๐. กิเลสสังกิลิฏฐทุกะ ๗. ปัญหาวาร
๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร
เหตุปัจจัย

[๘๖] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส และที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตกิเลสโดยเหตุปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่ กิเลสทำให้เศร้าหมอง และที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต ขันธ์และกิเลสโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๘๗] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภกิเลส กิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภกิเลส ขันธ์ที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภกิเลส กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส ขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส กิเลสจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส กิเลสและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น (๓) (พึงทำวาระนอกนี้ให้เป็น ๓ วาระ)

อธิปติปัจจัย

[๘๙] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลสโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ ... เพราะทำขันธ์ที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓ วาระ (อธิปติปัจจัยมี ๒ อย่างพึงเพิ่มให้เป็น ๓ วาระ พึงเพิ่มแม้อธิปติปัจจัย ๒ อย่างนอกนี้ให้เป็น ๓ วาระ)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๙๐] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ ไม่มีอาวัชชนจิตและวุฏฐานะ)

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย

เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย
เป็**น**ปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
(ไม่มีทั้งปุเรชาตปัจจัยและปัจฉาชาตปัจจัย)
เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๙๑] สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่กิเลส ทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตกิเลสโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลสที่กิเลสทำให้เศร้าหมองและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่กิเลสทำให้เศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลสเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกิเลสโดยกัมมปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๙๒] เหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๙๓] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและที่กิเลสทำให้เศร้าหมองเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกิเลส และที่กิเลสทำให้เศร้าหมองโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (มี ๙ วาระ พึงเพิ่มเพียง ๓ บท เท่านั้น)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๙๔] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๙๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

นอนันตรปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
นมัคคปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๙๖]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ		
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

กิเลสสังกิลิฏฐทุกะ จบ

๘๑. กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๙๗] สภาวธรรมที่เป็นกิเลสและสัมปยุตตด้วยกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตัปปะอาศัยโลภะเกิดขึ้น

(ทุกะนี้เหมือนกับกิเลสสังกิลิฏฐทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน พึงขยายวาระทั้งหมดให้พิสดาร)

กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ จบ

๘๒. กิเลสวิปปยุตตสังกิเลสิกทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

[๙๘] สภาวธรรมที่วิปปยุตจากกิเลสแต่เป็นอารมณ์ของกิเลสอาศัยสภาวธรรมที่วิปปยุตจากกิเลสแต่เป็นอารมณ์ของกิเลสเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่วิปปยุตจากกิเลสแต่เป็นอารมณ์ของกิเลสเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

(ทุกะนี้ ไม่มีข้อแตกต่างกันเหมือนโลกิยทุกะ)

กิเลสวิปปยุตตสังกิเลสิกทุกะ จบ

กิเลสโคจฉกะ จบ

๑๓. ปิฏฐทุกะ

๘๓. ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ต้อง ประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค อาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ต้องประหาณ ด้วยด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัย หทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและอาศัย มหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ

วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๓] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๔] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๓. ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ต้อง ประหาณด้วยด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

[๖] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ไม่ต้อง ประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ทำสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๗] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ต้อง ประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ทำสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ

ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๙] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ต้อง ประหาณด้วยด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๐] นเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๓. ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๑] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ) (๑)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

[๑๒] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะนเหตุปัจจัย (ย่อ) (๑)

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๓. ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๓] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๑๔] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิด เพลินราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลิน ทิฏฐิที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินทิฏฐินั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้นเพราะปรารภวิจิกิจฉา วิจิกิจฉาจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้นเพราะปรารภโทมนัสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉาจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณากิเลสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งละได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ รู้จิต ของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิต ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๑๕] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งละได้แล้วพิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทาน ศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ

มรรค เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๑๖] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้อง ประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๗] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้อง ประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัย

[๑๘] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๙] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยโทสะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนาแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยโทสะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรค ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนา

แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ...โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๒๐] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... ทิฏฐิ และความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๑] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๒๒] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย

[๒๓] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ต้องประหาณด้วย โสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบาก และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

[๒๔] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๒๕] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๖] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๒๗] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ (ย่อ เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย) (๒)

[๒๘] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระและอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและกวฬิงการา-หารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๙] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๐] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๓๑] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยสหชาตปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๒]	นเหตุปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นอารัมมณปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นสหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นนิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๗ วาระ ฯลฯ
	นมัคคปัจจัย	มี ๗ วาระ
	นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๔ วาระ
	โนอัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ
	โนอวิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๓]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	นอธิปติปัจจัยา	“.....”	มี ๙ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ

นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๔ วาระ)
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ จบ

๘๔. ภาวนายปหาตัพพทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๓๕] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ อาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (พึงขยายให้พิสดาร เหมือนทัสสเนนปหาตัพพทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ อาศัยสภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ อาศัยสภาวธรรมที่ไม่ต้อง ประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความ จนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วย วิจิกิจฉาเกิดขึ้น (ย่อ)

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(นเหตุปัจจัยที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ในปัจจนียะแห่งปัจจยวาร มี ๓ วาระ พึงยกโมหะขึ้นแสดง วาระแม้ทั้งหมดเหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพทุกะ แม้อุทธัจจนียะก็ต่างกัน)

๘๔. ภาวนายปหาตัพพทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๖] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยเหตุปัจจัย (ย่อ) (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๓๗] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่มรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ ฯลฯ เพราะปรารภอุทธัจจะ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้นเพราะปรารภโทมนัสที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณากิเลสที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรค เบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๓๘] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึง

เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลและอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภ ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณ ด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๓๙] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๔๐] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๔๑] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ (ภาวนาเหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๔๒] สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ และความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบนโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยโทสะที่มรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ... โทสะ ... โมหะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๔๓] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ใช่มรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ฯลฯ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว มีมานะ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะที่มรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๔๔] สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึง

เกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉาจึงเกิดขึ้น โทมนัสที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

[๔๕] ... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ต้องประหาณ ด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)

เจตนาที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล)

เจตนาที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ต้องประหาณมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย (ปัจจัยทั้งหมด เหมือนกับทัสสเนน-ปหาตัพพทุกะ ภาวนาไม่มีข้อแตกต่างกัน)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๔๖] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

(พึงจำแนกปัจจนียวิภังค์ ให้เหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพทุกะ แม้การนับทั้ง ๓ วาระ ก็พึงนับอย่างนี้)

ภาวนายปหาตัพพทุกะ จบ

๘๕. ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๔๗] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุ ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๔๘] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุ ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์ อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและมีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๓)

[๔๙] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และอาศัยโมหะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและอาศัยโมหะเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและมีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค

เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและอาศัยโมหะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๕๐] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และโมหะอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคต ด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๕๑] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และอาศัยโมหะเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๕๒]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๖ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๖ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๖ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๕๓] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคอาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดขึ้น ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๕๔] นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๕๕] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
นปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๕๖] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ ฯลฯ
วิปากปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๘๕. ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ

๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๕๗] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อ ความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มี เหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ ทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๕๘] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำโมหะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและมีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและมีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำหทัย

วัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำโมหะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๕๙] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์และโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๖๐] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำโมหะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและทำ

หทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และโมหะทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๖๑] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัย

[๖๒] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อ ความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคทำสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ย่อ) (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๖๓] นเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๕. ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ

๕. สังสัฏฐวาร

ปัจจยจตุกกนัย

เหตุปัจจัย

[๖๔] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๖๕] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับ สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะอารัมมณปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะอารัมมณปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะอารัมมณปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวารย่อ) (๑)

[๖๖] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อนุโลม จบ

[๖๗] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคน กับสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (๑)

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ

ปัจจนียะ จบ

เหตุทุกนัย

นอธิปติปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ ฯลฯ
นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๔ วาระ

นเหตุทุกนัย

อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
อนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ ฯลฯ
วิปากปัจจัย	“.....”	มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ

(สัมปยุตตวาร เหมือนกับสังสัฏฐวาร)

๘๕. ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ

๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๖๘] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

[๖๙] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุ ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๗๐] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มี เหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณโสดาปัตติมรรค พึงประหาณและโมหะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๑] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วย โสดาปัตติมรรคซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและโมหะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิต และโมหะโดยอารัมมณปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ พิจารณาฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและโมหะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปราวภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและโมหะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะจึงเกิดขึ้น (๓)

[๗๒] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปราวภขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะ ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปราวภขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและโมหะจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปราวภขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๗๓] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วย โสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๗๔] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มี

เหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุและขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ (๒)

อนันตรปัจจัย

[๗๕] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๖] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะโดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๗๗] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๗๘] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย วาระทั้ง ๒ ที่เหลือ มีทั้งอนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๗๙] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ และเสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติ ให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ ความปรารถนาและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้วถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... ทิฏฐิ และความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยอุปนิสสปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๐] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๘๑] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ (ย่อ วัตถุปุเรชาตะ ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่มีเหตุต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคจึงเกิดขึ้น (วัตถุปุเรชาตะ ย่อ) (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะจึงเกิดขึ้น (วัตถุปุเรชาตะ ย่อ) (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๘๒] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยปัจฉาชาตปัจจัย (ย่อ)

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๘๓] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๘๔] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๓)

[๘๕] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ) (๓)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๘๖] เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๘๗] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๘๘] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๘๙] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติ-มรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคและที่มีเหตุไม่ต้องประหาณ ด้วยโสดาปัตติมรรค เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๙๐] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๙๑]	นอารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ
	นอธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นอนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นสมนันตรปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	นอัญญมัญญปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	นอุปนิสสยปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ ฯลฯ
	นสัมปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๒ วาระ
	นวิปปยุตตปัจจัย	“.....”	มี ๓ วาระ
	โนนัตถิปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ
	โนวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๖ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๙๒]	อารัมมณปัจจัย	กับนเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	“.....”	มี ๕ วาระ
	(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ		
	อวิคตปัจจัย	“.....”	มี ๙ วาระ

ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ จบ

๘๖. ภาวนายปหาตัพพเหตุกทุกะ

๑. ปฏิจจวาร

[๙๓] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ อาศัยสภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

(โดยนัยนี้ ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวารเหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ พึงตั้งไว้ในฐานะแห่งโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา)

๘๖. ภาวนายปหาตัพพเหตุกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๙๔] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็น ปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุมรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณโดยเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ (เหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ)

อารัมมณปัจจัย

[๙๕] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (พึงเพิ่มคำว่า เพราะปรารภเหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ)

[๙๖] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และโมหะโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้อง ๓ จึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิตและโมหะโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ พิจารณฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และโมหะ เพราะปรารภความ

ยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และโมหะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและโมหะจึงเกิดขึ้น (พึงทำอารัมมณฆฏนาให้เป็น ๓ วาระ) (๓)

อธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๙๗] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๙๘] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัย แก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความ ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิด เพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรค เบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ จึงเกิดขึ้น (๒)

(ในอนันตรปัจจัย ไม่พึงเพิ่มโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา เพราะเหตุแห่งสภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ แต่พึงเพิ่มโมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๙๙] สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย ความยินดีด้วยอำนาจความพอใจในสิ่งของของตนเป็นปัจจัยแก่ความยินดีด้วยอำนาจความพอใจ ในสิ่งของของคน

อื่นโดยอุปนิสสยปัจจัย ความยินดีด้วยอำนาจความพอใจในสิ่งหวงแหนของตนเป็นปัจจัยแก่ความยินดีด้วยอำนาจความพอใจในสิ่งหวงแหนของคนอื่นโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๐๐] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ... โทสะ ... โมหะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ฯลฯ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ และความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ และที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและโมหะโดยอุปนิสสยปัจจัย (แม้อุปนิสสยฆฏนา ก็พึงทำเป็น ๓ วาระ) (๓)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๐๑] สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย

(นานาขณิกะ มีได้ในเหตุแห่งการจำแนกสภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓) ฯลฯ

... เป็นปัจจัยโดยโนวิคตปัจจัย

(ย่อ ปัจจัยในภาวนายตัพพเหตุกทุกะ ปัจจนียะ วิภาค และการนับ เหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพเหตุกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรคเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีเหตุไม่ต้องประหาณด้วยโสดาปัตติมรรค ฯลฯ

(ยิ่งกว่านั้น พึงเพิ่มความยินดีด้วยอำนาจความพอใจในสิ่งของของตนด้วย)

สภาวธรรมที่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่ต้องประหาณด้วยมรรคเบื้องบน ๓ ฯลฯ

(ยิ่งกว่านั้น พึงเพิ่มความยินดีด้วยอำนาจความพอใจในสิ่งของของตนด้วย)

ภาวนายปหาตัพพเหตุกทุกะ จบ

๘๗. สวิตักกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๐๒] สภาวธรรมที่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ วิตกและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่มีวิตกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ วิตกและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๐๓] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตก อาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยวิตกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูป อาศัยวิตกเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น หทัยวัตถุ อาศัยวิตกเกิดขึ้น วิตกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยวิตกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยวิตกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีวิตกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยวิตกเกิดขึ้น ขันธ์ที่มีวิตกอาศัยวิตกเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยวิตกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีวิตกอาศัยวิตก

เกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่มีวิตกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ วิตกและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๑๐๔] สภาวธรรมที่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีวิตกและอาศัยวิตก และมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่มีวิตก วิตก และมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ วิตกอาศัยขันธ์ที่มีวิตกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตก และอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่มีวิตกและอาศัยวิตกและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูป อาศัยขันธ์ที่มีวิตก วิตก และมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และวิตกอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๐๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๐๖] สภาวธรรมที่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (พึงเพิ่ม ๒ วาระที่เหลือซึ่งมีสภาวธรรมที่มีวิตกเป็นมูลทั้ง ๒ วาระ เป็นอเหตุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่มีวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยวิตกที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยวิตกเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยวิตกเกิดขึ้น วิตกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยวิตกที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยวิตกเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีวิตกอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยวิตกเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย (ย่อ เหมือนกับเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า เป็นอเหตุกะ) (๓)

สภาวธรรมที่มีวิตกอาศัยสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและอาศัยหทัยวัตถุและวิตกเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัย ขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยวิตกเกิดขึ้น (๒ วาระที่เหลือเหมือนกับเหตุปัจจัย ไม่มีข้อแตกต่างกัน พึงกำหนดว่าเป็นอเหตุกะ) (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๐๗] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๐๘] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ ฯลฯ
นกัมมปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๐๙] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย “.....” มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
กัมมปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ ฯลฯ
มัคคปัจจัย “.....” มี ๓ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

(สหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร)

๘๗. สวิตักกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๐] สภาวธรรมที่มีวิตกทำสภาวธรรมที่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกทำสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น หทัยวัตถุทำขันธ์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น หทัยวัตถุทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น วิตกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ ทำมหาภูตรูป ๑ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น วิตกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีวิตก ทำสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์ทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่มีวิตกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (แม้ในปฏิสนธิ ก็มี ๒ วาระ)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกทำสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์ทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่มีวิตกทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น วิตกและสัมปยุตตขันธ์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (แม้ในปฏิสนธิกาล ก็เหมือนกับปวัตติกาลนั่นเอง) (๓)

[๑๑๑] สภาวธรรมที่มีวิตกทำสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกทำสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีวิตกและทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีวิตกและทำวิตกและมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น วิตกทำขันธ์ที่มีวิตกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (มี ๓ วาระแม้ในปฏิสนธิ) (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกทำสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและทำวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่มีวิตก วิตก และหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่มีวิตกและทำวิตกและมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ และวิตกทำขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๑๒] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

[๑๑๓] สภาวธรรมที่มีวิตกทำสภาวธรรมที่มีวิตกให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๙ วาระ พึงกำหนดว่าเป็นอเหตุกะ มีเพียง ๓ วาระเท่านั้น พึงยกโมหะขึ้นแสดง วาระก็เหมือนกับเหตุปัจจัย ในปฏิจจวารนั่นเอง ปัญจวิญญาณ เป็นสภาวธรรมพิเศษ โมหะ และวิตกก็พึงยกขึ้นแสดง)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๑๔] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๗. สวิตักกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๑๕] สภาวธรรมที่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีวิตกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีวิตก ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีวิตกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ วิตกเกิดระคนกับขันธ์ที่มีวิตก ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีวิตกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และวิตกเกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีวิตก ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีวิตก ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์เกิดระคนกับวิตก ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและระคนกับวิตก ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑) (ย่อ)

เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่มีวิตกเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีวิตกเพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มเป็น ๖ วาระอย่างนี้เหมือนกับอนุโลม พึงกำหนดว่าเป็นอเหตุกะ มีเพียง ๓ วาระ เท่านั้น พึงยกโมหะขึ้นแสดง)

นเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๗. สวิตักกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๑๖] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่วิตกและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ วิตกและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๑๑๗] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่มีวิตก ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีวิตก ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีวิตก ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๑๘] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากฌานที่ไม่มีวิตกแล้วพิจารณาฌานที่ไม่มีวิตกออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ออกจากผลแล้วพิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคที่ไม่มีวิตก ผลและวิตกโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตก โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น วิตกจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิต

ของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่มีวิตกด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และวิตกโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตก ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากฌานที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้วพิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคที่มีวิตก ผลและอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้นเพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตก ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากฌานที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ออกจากผลแล้ว พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคที่มีวิตก ผล อาวัชชนจิตและวิตกโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตก โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้นเพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตก ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๑๙] สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่มีวิตกและวิตก ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีวิตกและวิตก ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีวิตกและวิตก ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๑๒๐] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่างคือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น วิตกจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่วิตกและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ วิตกและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๒๑] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตก โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากฌานที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้วพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคที่ไม่มีวิตก ผลและวิตกโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น วิตกจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย เพราะทำขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น วิตกจึงเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะออกจากฌานที่ไม่มีวิตกแล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ ออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ออกจากผลแล้ว พิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคที่มีวิตก และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้นเพราะทำขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ พระอริยะออกจากฌานที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้วพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรคที่มีวิตก ผลและวิตกโดยอธิปติปัจจัย บุคคลทำจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง

หนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น เพราะทำขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่าง หนักแน่น ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (๓)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตก เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น วิตกจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่มีวิตกและวิตกให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๒๒] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๕ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมทุติยฌานเป็นปัจจัยแก่ทุติยฌานโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมตติยฌาน ฯลฯ บริกรรมเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ บริกรรมทิพพจักขุ ฯลฯ บริกรรมทิพพโสตธาตุ ฯลฯ บริกรรมอิทธิวิธญาณ ฯลฯ เจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพ-นิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ บริกรรมยถากัมมูปคญาณเป็นปัจจัยแก่ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ บริกรรมอนาคตังสญาณเป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณโดยอนันตรปัจจัย โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรคที่ไม่มีวิตก โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคที่ไม่มีวิตก อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๒๓] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ วิตกที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่วิตกที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่มีวิตกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย มรรคที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่ผลที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ผลที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่ผลที่ไม่มีวิตก ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ (ขันธ์ที่ไม่มีวิตก)ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่มี

วิตก ภวังคจิตที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ขันธ์ที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ วิตกที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๒๔] สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่วิตกที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่มีวิตก ฯลฯ อาวัชชนจิตและวิตกเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๕ ฯลฯ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมทุติยฌานและวิตก ฯลฯ (ข้อความที่เขียนไว้ในเบื้องต้น ก็พึงทราบโดยเหตุนี้) อนุโลมและวิตกเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติที่ไม่มีวิตกโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดย อนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๒๕] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๖] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่มีวิตกแล้วทำฌานที่ไม่มีวิตกให้เกิดขึ้น ทำมรรคให้เกิดขึ้น ทำอภิญญาให้เกิดขึ้น ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีลที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์

ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ และวิตกแล้ว ทำฌานที่ไม่มีวิตก ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธาที่ไม่มีวิตก ฯลฯ เสนาสนะและวิตกเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่มีวิตก ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรคที่ไม่มีวิตก และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย(มี ๓ วาระ พึงเพิ่มอุปนิสสยปัจจัยเข้าในที่ทุกแห่ง) ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่มีวิตกแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำฌานที่มีวิตก ฯลฯ วิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่มีวิตก ฯลฯ เสนาสนะ และวิตกแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่มีวิตก ฯลฯ เสนาสนะและวิตกเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่มีวิตก ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... มรรคที่มีวิตกและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่มีวิตกแล้วให้ทาน ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เขียนไว้ในทุติยวารเข้าทั้งหมด) ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะและวิตกแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่มีวิตก ฯลฯ เสนาสนะและวิตกเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่มีวิตก ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... มรรคที่มีวิตก ... ผลสมาบัติและวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๒๗] สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๒๘] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยปุเรชาต ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น วิตกจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีวิตกและวิตกโดยปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยปุเรชาตปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ขันธ์ที่มีวิตกจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกโดยปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยและอาเสวนปัจจัย

[๑๒๙] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยปัจฉาชาต ปัจจัย (ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ) เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๐] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งมีวิตกโดยกัมมปัจจัย (โดยนัยนี้ จึงมี ๔ วาระ พึงเพิ่มทั้งสหชาตะและนานาขณิกะ)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ

[๑๓๑] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่วิตกและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่วิตกและสัมปยุตตขันธ์โดยวิปปยุตตปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๑๓๒] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย (มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ วิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ วิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่วิตกและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น วิตกและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่วิตกและสัมปยุตตขันธ์โดยอัตถิปัจจัย (๓)

[๑๓๓] สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ พึงทำแม้สหชาตะ ให้เป็น ๒ วาระ) (๑)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่วิตกโดยอัตถิปัจจัย (ในปฏิสนธิขณะ มี ๓ วาระ)

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตก วิตก และกวฬีงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีวิตก วิตก และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและวิตกเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่มีวิตกและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และวิตกโดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (แม้ในปฏิสนธิขณะ ก็มี ๒ วาระ) (๓)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๓๔] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๓๕] สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๑๓๖] สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๑๓๗] สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีวิตกโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตกเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีวิตกและไม่มีวิตก โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๑๓๘] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
โนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๑๓๙] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๑๔๐] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ
(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๙ วาระ

สวิตักกทุกะ จบ

๘๘. สวิจารทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๑๔๑] สภาวธรรมที่มีวิจาร อาศัยสภาวธรรมที่มีวิจารเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีวิจารเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงทำทุกะนี้ให้เหมือนกับสวิตักกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน มัคคปัจจัย ในทุกะนี้พึงเพิ่มเป็น ๔ วาระ ในสวิจารทุกะ มีข้อแตกต่างกันเท่านี้)

สวิจารทุกะ จบ

๘๙. สัปปีติกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๒] สภาวธรรมที่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ปีติและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่มีปีติเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ปีติและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่มีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีปีติเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ จิตต สมุฏฐานรูปอาศัยปีติเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีปีติเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยปีติเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยปีติเกิดขึ้น ปีติอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

(พึงเพิ่มสัปปีติกทุกะให้เหมือนกับสวิตักกทุกะในที่ทุกแห่ง ในที่ทุกแห่งปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล มี ๙ วาระ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔๓]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ ฯลฯ
	กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๔๔] สภาวธรรมที่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ปีติและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ปีติ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่มีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปีติเกิดขึ้นในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีปีติเกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคต ด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่ไม่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีปีติอาศัยปีติที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยปีติเกิดขึ้น (๓)

[๑๔๕] สภาวธรรมที่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติและอาศัยปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติและอาศัยปีติเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติอาศัยสภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมี ปีติและอาศัยปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติและอาศัยปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งมีปีติและอาศัยปีติและมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๔๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๙. สัปปีติกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๔๗] สภาวธรรมที่มีปีติทำสภาวธรรมที่มีปีติให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (ย่อ ปวัตติกาล และปฏิสนธิกาล มี ๙ วาระ บริบูรณ์เหมือนปัจจยวาร ฝ่ายอนุโลมในสวิตักกทุกะ ปีติไม่มีข้อแตกต่างกัน)

เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่มีปีติทำสภาวธรรมที่มีปีติให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติทำสภาวธรรมที่ไม่มีปีติให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มทั้งปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายต

นะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่มีปีติและปีติทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (เหมือนกับอนุโลม มี ๙ วาระ เฉพาะปวัตติกาลเท่านั้น ปฏิสนธิกาลไม่มี มีเพียงโมหะอย่างเดียวเท่านั้น)

นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๙. สัปปีติกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๑๔๘] สภาวธรรมที่มีปีติเกิดระคนกับสภาวธรรมที่มีปีติเพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ

เหตุปัจจัย	มี ๖ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๘๙. สัปปีติกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๔๙] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่ปีติและจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ปีติ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๑๕๐] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปราโมทย์ที่มีปีติ ขันธ์ที่มีปีติจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปราโมทย์ขันธ์ที่มีปีติ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปราโมทย์ขันธ์ที่มีปีติ ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๕๑] สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่มีปีติ พิจารณาด้วยจิตที่ไม่มีปีติ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปราโมทย์ความยินดีเพลิดเพลิน กุศลนั้น ราคะที่ไม่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น วิจิกิจฉาจึงเกิดขึ้น อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลออกจากฌานที่ไม่มีปีติ ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้ว พิจารณาผลด้วยจิตที่ไม่มีปีติ พระอริยะพิจารณานิพพาน ด้วยจิตที่ไม่มีปีติ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล อาวัชชนจิตที่ไม่มีปีติ และปีติโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่มี ปีติซึ่งละได้แล้วด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติด้วยจิตที่ไม่มีปีติ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปราโมทย์ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่มีปีติจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคล เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพ-นิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ อาวัชชนจิตและปีติโดยอารัมมณปัจจัย เพราะปราโมทย์ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึง เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่มีปีติ พิจารณาด้วยจิตที่มีปีติ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปราโมทย์ความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะที่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลออกจากฌานที่ไม่มีปีติ ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้ว พิจารณาผล ด้วยจิตที่มีปีติ พระอริยะพิจารณานิพพาน ด้วยจิตที่มีปีติ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลที่มีปีติ โดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่มีปีติซึ่งละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติด้วยจิตที่มีปีติโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปราโมทย์ความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้นเพราะปราโมทย์ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่มีปีติจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่มีปกติ พิจารณา ด้วยจิตที่มีปีติ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปราโมทย์ความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น บุคคลออกจากฌานที่ไม่มีปีติ ฯลฯ ออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้วพิจารณาผลด้วยจิตที่มีปีติ พระอริยะพิจารณานิพพานด้วยจิตที่มีปีติ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผลที่มีปีติ และปีติโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ไม่มีปีติซึ่งละได้แล้ว

พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติด้วยจิตที่มีปีติโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้นเพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น เพราะปรารภขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๕๒] สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ เพราะปรารภขันธ์ที่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่มีปีติจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะปรารภขันธ์ที่มีปีติและปีติ ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (๓)

อธิปติปัจจัย

[๑๕๓] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีปีติจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่ปีติและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ปีติและจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๑๕๔] สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่มีปีติ ฯลฯ พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ด้วยจิตที่ไม่มีปีติ ยินดี เพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลออกจากฌานที่ไม่มีปีติ ฯลฯ ออกจาก

มรรค ฯลฯ ออกจากผลแล้วพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ด้วยจิตที่ไม่มีปีติ พระอริยะพิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ด้วยจิตที่ไม่มีปีติ นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผลสมาบัติที่ไม่มีปีติ และปีติโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ด้วยจิตที่ไม่มีปีติ เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้นเพราะทำขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่มีปีติ ฯลฯ (ย่อ) นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลที่มีปีติ โดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ด้วยจิตที่มีปีติ เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้นเพราะทำขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีปีติจึงเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่มีปีติ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ (ย่อ) นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผลที่มีปีติ และปีติโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ด้วยจิตที่มีปีติ เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่มีปีติ ฯลฯ ทิฏฐิจึงเกิดขึ้นเพราะทำขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (๓)

[๑๕๕] สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ เพราะทำขันธ์ที่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีปีติจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เพราะทำขันธ์ที่มีปีติและปีติให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ที่มีปีติและปีติจึงเกิดขึ้น (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๕๖] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีปีติซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีปีติ และปีติที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่มีปีติ ภวังคจิตที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ขันธ์ที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีปีติ มโนวิญญาณธาตุที่เป็น

วิบากซึ่งสหรคตด้วยปีติเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกิริยา ภวังคจิตที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่มีปีติ กุศลและอกุศลที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีปีติ กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๕๗] สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ปีติที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปีติที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่มีปีติซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีปีติซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติที่ไม่มีปีติและปีติโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ปีติที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่มีปีติ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติ ขันธ์ที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่มีปีติ มโนธาตุที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งมีปีติ ภวังคจิตที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัย แก่ภวังคจิตที่มีปีติ กุศลและอกุศลที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่มีปีติ กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติที่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ปีติที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๕๘] สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีปีติและปีติที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีปีติและปีติซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปีติที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่มีปีติ ภวังคจิตที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ขันธ์ที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีปีติ มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งมีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุ ที่เป็นกิริยา ภวังคจิตที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่มีปีติ กุศลและอกุศลที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่มีปีติ กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่มีปีติและปีติที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๕๙] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธ์ที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

[๑๖๐] สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่มีปีติ ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่มีปีติ ทำฌานที่ไม่มีปีติ ฯลฯ วิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่มีปีติ ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ อภิญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ และปีติแล้ว ให้ทานด้วยจิตที่ไม่มีปีติ ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่มีปีติ ฯลฯ เสนาสนะและปีติเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่มีปีติ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค ... ผลสมาบัติและปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง) ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่มีปีติแล้ว ให้ทานด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ ออกจากฌานที่ไม่มีปีติ ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่มีปีติ ฯลฯ เสนาสนะ และปีติแล้ว ให้ทาน ด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ลักทรัพย์ด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ พูดเท็จ ฯลฯ พูดส่อเสียด ฯลฯ พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ งัดแงะ ฯลฯ ปล้นไม่ให้เหลือ ฯลฯ ปล้นเรือนหลังเดียว ฯลฯ ดักจี้ในทางเปลี่ยว ฯลฯ ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ศรัทธาที่ไม่มีปีติ ฯลฯ เสนาสนะและปีติเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่มีปีติ ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... มรรค และผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง) ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่มีปีติแล้ว ให้ทานด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่มีปีติ ฯลฯ เสนาสนะ และปีติแล้ว ให้ทาน ด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ลักทรัพย์ด้วยจิตที่มีปีติ ฯลฯ (เหมือนกับทุติยวาร) ฆ่าชาวนิคม ศรัทธาที่ไม่มีปีติ ฯลฯ เสนาสนะและปีติเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่มีปีติ ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ โมหะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ มรรค ... ผลสมาบัติและปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง) ได้แก่ ศรัทธาที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่มีปีติและปีติเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๖๑] สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุด้วยจิตที่ไม่มีปีติโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารถความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่มีปีติ ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ ปีติจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่มีปีติและปีติโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ด้วยจิตที่ไม่มีปีติโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารถความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่มีปีติจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ด้วยจิตที่ไม่มีปีติ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารถความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ปีติและสัมปยุตตขันธ์จึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีปีติและปีติโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๖๒] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย มี ๖ วาระ
(พึงเพิ่มสหชาตะและนานาขณิกะ นานาขณิกะ มี ๒ วาระ)
... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
(ย่อ พึงเพิ่มให้เหมือนกับสวิตักกทุกะ)
... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๖๓] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ

มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๑๖๔] สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๑๖๕] สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๓)

[๑๖๖] สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่มีปีติและไม่มีปีติโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย

(แม้การนับปัจจนียวิภังค์ ก็เหมือนกับสวิตักกทุกะ แม้ถ้ายังไม่สมกัน ก็พึงพิจารณาเอาอนุโลมนี้นับเข้าไว้ด้วย พึงทำการนับ ๒ อย่างนอกนี้ด้วย)

สัปปีติกทุกะ จบ

๙๐. ปีติสหคตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๑๖๗] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยปีติอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยปีติเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยปีติเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

(พึงขยายปีติสหคตทุกะให้พิสดารอย่างนี้ เหมือนกับสัปปีติกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน การระบุความไม่แตกต่างกัน)

ปีติสหคตทุกะ จบ

๙๑. สุขสหคตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๖๘] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น ขันธ์ ๑ อาศัยขันธ์ ๒ เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ สุขและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น

(พึงขยายสุขสหคตทุกะให้พิสดาร เหมือนอนุโลมแห่งสัปปีติทุกะที่เป็นปฏิจจวาร)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

[๑๖๙] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) สุขและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขและไม่สหรคตด้วยสุขอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ สุขและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุข อาศัยสภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสุขที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่สหรคตด้วยสุขเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (ไม่มีข้อแตกต่างกันเหมือนกับนเหตุปัจจัย ในสัปปีติกทุกะ ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)

นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๖ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(โดยนัยนี้ การนับ ๒ อย่างนอกนี้ และสหชาตวารเหมือนกับปฏิจจวาร ในปัจจยวารพึงขยายปวัตติกาลและปฏิสนธิกาลให้พิสดาร แม้ในปัจจนียะแห่งปัจจยวารในสัปปีติกทุกะ ก็พึงขยายหทัยวัตถุในปวัตติกาลให้พิสดาร และใน สัปปีติกทุกะ มีเฉพาะโมหะอย่างเดียวเท่านั้น พึงทำการนับ ๒ อย่างนอกนี้ นิสสยวาร สังสัฏฐวาร และสัมปยุตตวารก็ฉันนั้น พึงทำให้เหมือนกับสัปปีติกทุกะ)

๙๑. สุขสหคตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗๐] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ (ในอารัมมณปัจจัยและอธิปติปัจจัย เหมือนกับสัปปีติกทุกะ คำว่าสุขเป็นข้อแตกต่างกัน)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๗๑] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข ภวังคจิตที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต กายวิญญาณที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่มโนธาตุที่เป็นวิบาก มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งสหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกิริยา ภวังคจิตที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข กุศลและอกุศลที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่สหรคตด้วยสุข กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขและสุขซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล มี ๓ วาระ เหมือนกับสัปปีติกทุกะ)

[๑๗๒] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขและไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขและสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขและสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่สุขที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่สหรคตด้วยสุขและสุขเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข ภวังคจิตที่สหรคตด้วยสุขและสุขเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต กายวิญญาณที่สหรคตด้วยสุขและสุขเป็นปัจจัยแก่มโนธาตุที่เป็นวิบาก มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งสหรคตด้วยสุขและสุขเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกิริยา ภวังคจิตที่สหรคตด้วยสุขและสุขเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข กุศลและอกุศลที่สหรคตด้วยสุขและสุขเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่สหรคตด้วยสุข กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขและสุขซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขและสุขซึ่งเกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๗๓] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุขแล้วให้ทาน สมาทานศีล ด้วยจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะและสุขแล้วให้ทานด้วยจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ เสนาสนะและสุขเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค ... ผลสมาบัติและสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุขแล้วให้ทานด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะและสุขแล้วให้ทานด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ลักทรัพย์ด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุข พูดเท็จ ฯลฯ พูดส่อเสียด ฯลฯ พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ งัดแงะ ฯลฯ ปล้นไม่ให้เหลือ ฯลฯ ปล้นเรือนหลังเดียว ฯลฯ ดักจี้ในทางเปลี่ยว ฯลฯ ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ เสนาสนะและสุขเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ มานะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุข เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขและไม่สหรคตด้วยสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุขแล้วให้ทานด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ (เหมือนกับข้อความตอนที่ ๒) มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ เสนาสนะและสุขแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติ ให้เกิดขึ้น ลักทรัพย์ด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ เสนาสนะและสุขเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... มรรค ... ผลสมาบัติและสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขและไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๗๔] สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุด้วยจิตที่ไม่สหรคตด้วยสุข โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่ไม่สหรคตด้วยสุข ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น สุขจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยสุขและสุขโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยปุเรชาตชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุขโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สหรคตด้วยสุขจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขและไม่สหรคตด้วยสุขโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุด้วยจิตที่สหรคตด้วยสุข โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่สหรคตด้วยสุขจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยสุขและสุขโดยปุเรชาตปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๑๗๕] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยสุขโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (กัมมปัจจัย มี ๖ วาระ คือ พึงเพิ่มทั้งสหชาตะและนานาขณิกะ เป็น ๔ วาระ เพิ่มนานาขณิกะ เป็น ๒ วาระ)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๗๖] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๖ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ

ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

(โดยนัยนี้พึงทำปัจจนียวิภังค์ และการนับให้เป็นเหมือนกับสัปปีติกทุกะ แม้หากยังมีความสงสัย พึงตรวจอนุโลมแล้วนับเถิด)

สุขสหคตทุกะ จบ

๙๒. อุเปกขาสหคตทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๗๗] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ อุเบกขาและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อุเบกขาและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ

กฏัตตารูปอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น หทัยวัตถุอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น อุเบกขาอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (เหมือนกับสัปปีติกทุกะ ในอนุโลม มี ๙ วาระ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๑๗๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัย

[๑๗๙] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ อุเบกขาและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคต ด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อุเบกขาและจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (๓)

[๑๘๐] สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยอุเบกขาที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น อุเบกขาอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์อาศัยอุเบกขาที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ หทัยวัตถุอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยหทัยวัตถุ

เกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยอุเบกขาที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่ไม่สหรคต ด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอุเบกขาที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น สัมปยุตตขันธ์อาศัยอุเบกขาที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ สัมปยุตตขันธ์อาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ อุเบกขาและสัมปยุตตขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น (๓)

[๑๘๑] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคต ด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคต ด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขา และอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขา และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ อุเบกขาอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาอาศัยสภาวธรรมที่สหรคต ด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขา และอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยอุเบกขาเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขา

และอาศัยอุเบกขาและมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ และอุเบกขาอาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ย่อ) (๓)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๘๒] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๒. อุเปกขาสหคตทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๘๓] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาทำสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิ

ขณะ ฯลฯ (เหมือนกับสวิตักกทุกะ ในปัจจยวาร ยังมีข้อแตกต่างกันในคำว่า อุเบกขา พึงเพิ่ม เป็น ๙ วาระ มีทั้งปฏิสนธิกาล ปวัตติกาลและหทัยวัตถุ)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๙ วาระ)	
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

[๑๘๔] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาทำสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขาให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

(โดยนัยนี้ จึงมี ๙ วาระทั้งปวัตติกาลและปฏิสนธิกาล พึงทำเหมือนกับวาระแห่งสวิตักกทุกะ โมหะมีเพียง ๓ วาระเท่านั้น ในปวัตติกาลพึงเพิ่มหทัยวัตถุ)

นเหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ

นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๒. อุเปกขาสหคตทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๑๘๕] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุเบกขา ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ทุกะนี้ พึงทำเหมือนกับสวิตักกทุกะ ที่เป็นสัมปยุตตวาร)

เหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๖ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเกิดระคนกับสภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๒ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งสหรคตด้วยอุเบกขา ... เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ (โดยนัยนี้ พึงทำวาระทั้ง ๕ เหมือนในสวิตักกทุกะ)

นเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๖ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๒. อุเปกขาสหคตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัยเป็นต้น

[๑๘๖] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต ขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (ทั้ง ๔ วาระ เหมือนกับสวิตักกทุกะ)

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอธิปติปัจจัย (อารัมมณปัจจัยและอธิปติปัจจัย พึงขยายให้พิสดารเหมือนกับสัปปีติกทุกะ ต่างกันเฉพาะคำว่าอุเบกขา)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๑๘๗] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วย อุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา มโนธาตุที่เป็นวิบากเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ภวังคจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา กุศลและอกุศลที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขา และไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๘๘] สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อุเบกขาที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อุเบกขาที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขา ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต กายวิญญาณธาตุเป็นปัจจัยแก่มโนธาตุที่เป็นวิบาก มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกิริยา ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขา กุศลและอกุศลที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่สหรคตด้วยอุเบกขา กิริยาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อุเบกขาที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

[๑๘๙] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์สหรคต ด้วยอุเบกขาและอุเบกขาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาที่เกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย จุติจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา อาวัชชนจิตและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา มโนธาตุที่เป็น วิบากและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่มโนวิญญาณธาตุที่เป็นวิบากซึ่งไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ภวังคจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา กุศลและอกุศลที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่ สหรคตด้วยอุเบกขา กิริยาและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ผลและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอนันตรปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ที่สหรคตด้วยอุเบกขาและอุเบกขาซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สหรคตด้วย อุเบกขาและอุเบกขาซึ่งเกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย (๓)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๑๙๐] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถด้วยจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ทำฌานที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ วิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ... โทสะ ... โมหะ ... มานะ ... ทิฏฐิ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ และอุเบกขาแล้ว ให้ทานด้วยจิตที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ เสนาสนะและอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ มรรค ... ผลสมาบัติและอุเบกขาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอุปนิสสยปัจจัย (อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง) ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาแล้ว ให้ทานด้วยจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ เสนาสนะ และอุเบกขาแล้ว ให้ทาน ด้วยจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น บุคคลมีจิตที่สหรคตด้วยอุเบกขา ลักทรัพย์ พูดเท็จ พูดส่อเสียด ฯลฯ พูดคำหยาบ ฯลฯ พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ งัดแงะ ฯลฯ ปล้นไม่ให้เหลือ ฯลฯปล้นเรือนหลังเดียว ฯลฯ ดักจี้ในทางเปลี่ยว ฯลฯ ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าชาวบ้าน ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ศรัทธาที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่สหรคตด้วยอุเบกขา ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอุปนิสสยปัจจัย (อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง เหมือนกับข้อความตอนที่ ๒) (๓)

สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาและไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

ปุเรชาตปัจจัย

[๑๙๑] สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคตด้วยอุเบกขาโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับสัปปีติกทุกะ)

ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นต้น

[๑๙๒] สภาวธรรมที่สหรคตด้วยอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่สหรคต ด้วยอุเบกขาโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย มี ๖ วาระ

(พึงเพิ่มสหชาตะ และนานาขณิกะ เป็น ๔ วาระ และเพิ่มนานาขณิกะเป็น ๒ วาระ)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

(พึงจำแนกปัจจัยเหล่านี้ โดยนัยแห่งสัปปีติกทุกะ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๙๓] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

สมนันตรปัจจัย	มี ๙ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๙ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๙ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๙ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

(ปัจจนียวิภังค์ และการนับ ๓ อย่างนอกนี้ พึงทำให้เหมือนกับสัปปีติกทุกะ อย่างนี้)

อุเปกขาสหคตทุกะ จบ

๙๓. กามาวจรทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๑๙๔] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นกามาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๑๙๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็น กามาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๑๙๖] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจร และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจรและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและ ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจรและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๑๙๗]	เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ

สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๑๙๘] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๑๙๙] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจร อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒ วาระ นอกนี้ เป็นไปตามปกติ)

... เพราะนอนันตรปัจจัย ฯลฯ

... เพราะนปุเรชาตปัจจัย

... เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย

นอาเสวนปัจจัย

[๒๐๐] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓) (วาระที่เหลือ ๓ วาระ เป็นไปตามปกติ ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๐๑] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(พึงเพิ่มการนับที่เหลือและสหชาตวาร)

๙๓. กามาวจรทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๒๐๒] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปที่เป็นภายใน) ขันธ์ที่เป็นกามาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจร และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจร และที่ไม่เป็นกามาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓) (ย่อ)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย	มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๔ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย

[๒๐๓] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นกามาวจร ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นกามาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๒๐๔] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจร ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรทำขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจร และทำหทัยวัตถุ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นกามาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นกามาวจรและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) (๓)

... เพราะนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

... เพราะนอาเสวนปัจจัย (ในสภาวธรรมล้วนๆ และที่เกิดเจือกับนาม พึงกำหนดคำว่าวิบาก แต่ในสภาวธรรมที่เกิดระคนกับรูปไม่มีวิบาก ย่อ)

สุทธนัย

นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๓. กามาวจรทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๒๐๕] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นกามาวจร ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นกามาวจร ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดระคนกับขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ

นเหตุปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๓. กามาวจรทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๐๖] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

อารัมมณปัจจัย

[๒๐๗] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภ

ความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น พระอริยะพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นกามาวจรโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิต ของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นกามาวจร ด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๒๐๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจร โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรค และผลโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นกามาวจร ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย บุคคลพิจารณาอากาสานัญจายตนะ พิจารณาวิญญาณัญจายตนะ พิจารณาอากิญจัญญายตนะ พิจารณาเนวสัญญานาสัญญายตนะ พิจารณาทิพพจักขุ พิจารณาทิพพโสตธาตุ พิจารณาอิทธิวิธญาณ พิจารณาเจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ พิจารณาอนาคตังสญาณ บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๒๐๙] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น พระเสขะพิจารณาโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาโวทาน ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่เป็นกามาวจรให้เป็นอารมณ์

อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

[๒๑๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจร โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคและผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลออกจากฌานแล้วพิจารณาฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู และโวทานโดยอธิปติปัจจัย บุคคลพิจารณาอากาสานัญจายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาวิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ เนวสัญญานา-สัญญายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาทิพพจักขุ ฯลฯ ทิพพโสตธาตุ ฯลฯ อิทธิวิธญาณ ฯลฯ อนาคตังสญาณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น บุคคลยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตต สมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๑๑] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นกามาวจรซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นกามาวจรซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่เป็นกามาวจร อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่เป็นกามาวจร เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมปฐมฌานเป็นปัจจัยแก่ปฐมฌานโดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ บริกรรมจตุตถฌาน ฯลฯ บริกรรมเนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ บริกรรมทิพพจักขุ ฯลฯ ทิพพโสตธาตุ ฯลฯ อิทธิวิธญาณ ฯลฯ เจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ บริกรรมอนาคตังสญาณเป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณโดยอนันตรปัจจัย โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรค อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๒๑๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจร โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผล ผลเป็นปัจจัยแก่ผล เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นกามาวจร ภวังคจิตที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นกามาวจรโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๑๓] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นกามาวจรแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำวิปัสสนาให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ที่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่เป็นกามาวจร ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นกามาวจร ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย และทุกข์ทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นกามาวจรแล้วทำฌานที่ไม่เป็นกามาวจรให้เกิดขึ้น ทำมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีลที่เป็นกามาวจร ฯลฯ เสนาสนะแล้วทำฌานที่ไม่เป็นกามาวจรให้เกิดขึ้น ทำมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธาที่เป็นกามาวจร ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญา ... มรรค และผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย บริกรรมปฐมฌานเป็นปัจจัยแก่ปฐมฌาน ฯลฯ จตุตถฌาน ฯลฯ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ ปฐมมรรค ฯลฯ บริกรรมจตุตถมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๒๑๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจร โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่เป็นกามาวจรแล้วทำฌานให้เกิดขึ้น ทำมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีลที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญาแล้วทำฌานที่ไม่เป็นกามาวจรให้เกิดขึ้น ฯลฯ ทำมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธาที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญา ... มรรค และผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย ปฐมฌานเป็นปัจจัยแก่ทุติยฌานโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ ตติยฌาน ฯลฯ จตุตถฌาน ฯลฯ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะโดยอุปนิสสยปัจจัย ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค ฯลฯ ทุติยมรรคเป็นปัจจัยแก่ตติยมรรค ฯลฯ ตติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่เป็นกามาวจรแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำวิปัสสนาให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญาแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำวิปัสสนาให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ ศรัทธาที่ไม่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นกามาวจร ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย และทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย พระอริยะอาศัยมรรคแล้วเห็นแจ้งสังขารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ มรรคของพระอริยะเป็นปัจจัยแก่อัตถปฏิสัมภิทา ธัมมปฏิสัมภิทา นิรุตติปฏิสัมภิทา ปฏิภาณปฏิสัมภิทา และความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและมิใช่ฐานะโดยอุปนิสสยปัจจัย ผลสมาบัติเป็นปัจจัยแก่สุขทางกายโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๒๑๕] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นกามาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๒๑๖] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและไม่เป็นกามาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (ย่อ)(๓)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๑๗] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ (ย่อ) ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยวิปปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยวิปปยุตตปัจจัย (๑)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๒๑๘] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจร โดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ (เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย) (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (เหมือนกับวิปปยุตตปัจจัย)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

[๒๑๙] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจร และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจร และกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นกามาวจรและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นกามาวจรและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๒๐] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๔ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๒๒๑] สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

[๒๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจร โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรโดยสหชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นกามาวจร โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นกามาวจรและที่ไม่เป็นกามาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นกามาวจรโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๒๓] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๒๔] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๒๕] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
(พึงเพิ่มบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

กามาวจรทุกะ จบ

๙๔. รูปาวจรทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๒๖] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น รูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๒๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น กฏัตตารูปอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

[๒๒๘] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจร และที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจร และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (ย่อ) (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๒๙] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๙ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๙ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๙ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๙ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัยและนอารัมมณปัจจัย

[๒๓๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคต ด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๒๓๑] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ มี ๓ วาระ (ทุกะนี้ เหมือนกับนกามาวจรปฏิจจวาร ไม่มีข้อแตกต่างกัน ในที่นี้พึงเพิ่มมหาภูตรูปทั้งหมด) (๓)

[๒๓๒] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจร และที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและอาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจร และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๓)

... เพราะนอนันตรปัจจัย ฯลฯ

... เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๒๓๓] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม พึงเพิ่ม ๕ วาระ นอกนี้ด้วย พึงทำไปตามอนุโลม)

... เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัยเป็นต้น

[๒๓๔] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย (ย่อ พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล พึงเพิ่มวาระนอกนี้ด้วย)

... เพราะนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ

... เพราะนสัมปยุตตปัจจัย

[๒๓๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ... ที่เป็นภายนอก ... ที่มีอาหารเป็น สมุฏฐาน ... ที่มีอุตุเป็นสมุฏฐาน ... สำหรับเหล่าอสัญญสัตตพรหม ฯลฯ (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๓๖] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๔. รูปาวจรทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๓๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๓๘] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นรูปาวจร และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๓๙] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๒๔๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

นอธิปติปัจจัย

[๒๔๑] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

[๒๔๒] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นรูปาวจร ทำขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจร และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรและทำหทัยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจร และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓) (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๔๓] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
(ในอรูปล้วนๆ และอรูปที่เกิดระคนกัน พึงกำหนดว่าเป็นวิบาก)
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๔. รูปาวจรทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๒๔๔] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ เกิดระคน กับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร เกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเพราะนเหตุปัจจัย (ย่อ)

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๔. รูปาวจรทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๔๕] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๒๔๖] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นรูปาวจรด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัย

แก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณ โดยอารัมมณปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลพิจารณาปฐมฌาน ฯลฯ พิจารณาจตุตถฌาน พิจารณาทิพพจักขุ พิจารณาทิพพโสตธาตุ ฯลฯ อิทธิวิธญาณ ฯลฯ เจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ พิจารณาอนาคตังสญาณ บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่เป็นรูปาวจรโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

[๒๔๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นรูปาวจรด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ ที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ และอนาคตังสญาณโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

อธิปติปัจจัย

[๒๔๘] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นรูปาวจร เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลพิจารณาปฐมฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ บุคคลพิจารณาจตุตถฌาน ฯลฯ ทิพพจักขุ ฯลฯ ทิพพโสตธาตุ ฯลฯ อิทธิวิธญาณ ฯลฯ เจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ อนาคตังสญาณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจตุตถฌาน เป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน

ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์ นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็น รูปาวจรโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๒๔๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้วให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ ทหัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณาอากาสานัญจายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ พิจารณาเนวสัญญานาสัญญายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๕๐] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็น รูปาวจรซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ภวังคจิตที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๒๕๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมปฐมฌานเป็นปัจจัยแก่ปฐมฌานโดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ บริกรรมจตุตถฌาน ฯลฯ ทิพพจักขุ ฯลฯ ทิพพโสตธาตุ ฯลฯ อิทธิวิธญาณ ฯลฯ เจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ บริกรรมอนาคตังสญาณเป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๕๒] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นรูปาวจรแล้ว ทำฌานที่เป็นรูปาวจรให้เกิดขึ้น ทำอภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีลที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาแล้ว ทำฌานที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ทำอภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธาที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาโดยอุปนิสสยปัจจัย ปฐมฌานเป็นปัจจัยแก่ทุติยฌานโดยอุปนิสสยปัจจัย ทุติยฌานเป็นปัจจัยแก่ตติยฌาน ฯลฯ ตติยฌานเป็นปัจจัยแก่จตุตถฌานโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นรูปาวจรแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำฌานที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ ศรัทธาที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรคและผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๒๕๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่เป็นรูปาวจรแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำฌานที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัย

ศีลที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ มีมานะ ถือทิฏฐิ ศรัทธาที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่เป็นรูปาวจรแล้วทำฌานที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีลที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ เสนาสนะแล้วทำฌานที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธาที่ไม่เป็นรูปาวจร ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาโดยอุปนิสสยปัจจัย บริกรรมปฐมฌานเป็นปัจจัยแก่ปฐมฌานโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริกรรมจตุตถฌาน ฯลฯ ทิพพจักขุ ฯลฯ ทิพพโสตธาตุ ฯลฯ อิทธิวิธญาณ ฯลฯ เจโตปริยญาณ ฯลฯ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมูปคญาณ ฯลฯ บริกรรมอนาคตังสญาณเป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๒๕๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจร โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยปุเรชาต ปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ

กัมมปัจจัยเป็นต้น

[๒๕๕] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็น รูปาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นรูปาวจรและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากซึ่งไม่เป็นรูปาวจร และกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (๑)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๕๖] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๒๕๗] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็น รูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย (เหมือนกับปฏิจจวาร) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย

ปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๒๕๘] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อนโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นรูปาวจรและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๒๕๙] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๔ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๒๖๐] สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยสหชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย (๓)

[๒๖๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรโดยสหชาตปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นรูปาวจรและที่ไม่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นรูปาวจรโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๖๒] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

โนอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๖๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย "....." มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย "....." มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย "....." มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๖๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย "....." มี ๔ วาระ
(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย "....." มี ๗ วาระ

รูปาวจรทุกะ จบ

๙๕. อรูปาวจรทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๖๕] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

[๒๖๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นอรูปาวจร และอาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๖๗]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัยและนอารัมมณปัจจัย

[๒๖๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ใน

ปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะอาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๒๖๙] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นอรูปาวจรอาศัยขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึง อสัญญสัตตพรหม) (๑)

... เพราะนอนันตรปัจจัย ฯลฯ

... เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

นปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๒๗๐] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (ในปฏิสนธิขณะ) ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็น อรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็น อรูปาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย

นอาเสวนปัจจัย

[๒๗๑] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นอรูปาวจร เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็น อรูปาวจรเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรอาศัยสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดขึ้นเพราะนอาเสวนปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรและอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑) (ย่อ)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๗๒] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๕. อรูปาวจรทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๗๓] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน) ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (ขันธ์ ที่เป็นอรูปาวจรทำขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น)

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๒๗๔] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็น อรูปาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจร ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นอรูปาวจร และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจร และที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรและทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๗๕] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัยเป็นต้น

[๒๗๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นอรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอารัมมณปัจจัยมี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นอรูปาวจรทำขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นวิบากซึ่งเป็นอรูปาวจร ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๗๗] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ

นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๕. อรูปาวจรทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๒๗๘] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ เกิดระคน กับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

(อนุโลม จบ)

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

(ปัจจนียะ จบ)

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๕. อรูปาวจรทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๒๗๙] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๒๘๐] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะโดยอารัมมณปัจจัย อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะโดยอารัมมณปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลพิจารณาอากาสานัญจายตนะ พิจารณาวิญญาณัญจายตนะ พิจารณาอากิญจัญญายตนะ พิจารณาเนวสัญญานาสัญญายตนะ เห็นแจ้งขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นอรูปาวจรด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน

ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว ฯลฯ รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ เห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นอรูปาวจร ด้วยเจโตปริยญาณ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

อธิปติปัจจัย

[๒๘๑] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นอรูปาวจร เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลพิจารณาอากาสานัญจายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ พิจารณาเนวสัญญานาสัญญายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลินขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อธิบดีธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๒๘๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจาณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย (๑)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๒๘๓] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่เป็นอรูปาวจร ภวังคจิตที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิต ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่ วุฏฐานะที่ไม่เป็นอรูปาวจร เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๒๘๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ จุติจิตที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นอรูปาวจร โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นอรูปาวจรโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมอากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่อากาสานัญจายตนะโดยอนันตรปัจจัย บริกรรมวิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ บริกรรมเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๒๘๕] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะโดยอุปนิสสยปัจจัย วิญญาณัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะโดยอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่เป็นอรูปาวจรแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำฌานที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เกิดขึ้น ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ ศรัทธาที่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ ปัญญาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๒๘๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่เป็นอรูปาวจรแล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาโบสถ ทำฌานที่ไม่เป็นอรูปาวจรให้เกิดขึ้น ทำวิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ... เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นอรูปาวจร ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บริกรรมอากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่อากาสานัญจายตนะโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริกรรมเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัย

[๒๘๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ

กัมมปัจจัย

[๒๘๘] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปและขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (ย่อ) (๑)

วิปากปัจจัยเป็นต้น

[๒๘๙] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยวิปากปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยวิปากปัจจัย (ย่อ)

... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

วิปปยุตตปัจจัย

[๒๙๐] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรโดยวิปปยุตตปัจจัย (๒)

อัตถิปัจจัยเป็นต้น

[๒๙๑] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตะ (ย่อ) (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย มี อย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรโดยอัตถิปัจจัย (๒)

[๒๙๒] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจร โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปุเรชาตะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรและหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตต สมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรและกวฬิงการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นอรูปาวจรและรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๒๙๓] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ

อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ

อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ

สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๓ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๒๙๔] สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๒๙๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจร โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรโดยอุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจร โดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นอรูปาวจรและที่ไม่เป็นอรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นอรูปาวจรโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๒๙๖] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๒๙๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๒๙๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

อรูปาวจรทุกะ จบ

๙๖. ปริยาปันนทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๒๙๙] สภาวธรรมที่นับเนื่องในวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่นับเนื่องในวัฏฏทุกข์ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่นับเนื่องในวัฏฏทุกข์ เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงทำทุกะนี้ ให้เหมือนกับโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

ปริยาปันนทุกะ จบ

๙๗. นิยยานิกทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

[๓๐๐] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรม ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออก จากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ฯลฯ

อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออก จากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๓๐๑]	เหตุปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๒ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๕ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๕ วาระ ฯลฯ
	อวิคตปัจจัย	มี ๕ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร
นเหตุปัจจัยและนอารัมมณปัจจัย

[๓๐๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยขันธ์เกิดขึ้น ขันธ์อาศัยหทัยวัตถุเกิดขึ้น ... อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

... เพราะนอารัมมณปัจจัยมี ๓ วาระ

นอธิปติปัจจัยเป็นต้น

[๓๐๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ อาศัยขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

... เพราะนอนันตรปัจจัย

... เพราะนสมนันตรปัจจัย

... เพราะนอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ

นปุเรชาตปัจจัย

[๓๐๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่เป็น เหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ... อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออก จากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ ในอรูปาวจรภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้น ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดขึ้นเพราะนปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ และอาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๐๕] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๗. นิยยานิกทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๐๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (เหมือนกับ ปฏิจจวาร)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออก จากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตต สมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน)ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจาก วัฏฏทุกข์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูปทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

[๓๐๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และทำมหาภูตรูปให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๓)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๓๐๘] เหตุปัจจัย มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๙ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๑. วิภังควาร

นเหตุปัจจัย

[๓๐๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นเหตุนำ

ออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณ ทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

นอารัมมณปัจจัยเป็นต้น

[๓๑๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากจากวัฏฏทุกข์ทำขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออก จากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ ... ทำขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออก จากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์ทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนอธิปติปัจจัย ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ทำขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏ-ทุกข์ และทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๑๑] นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และนิสสยวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๗. นิยยานิกทุกะ ๕. สังสัฏฐวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

[๓๑๒] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เกิดระคนกับสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ เกิดระคนกับขันธ์ ๑ ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ เกิดระคนกับขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๑ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่าง**น**อกนี้**และ**สัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๙๗. นิยยานิกทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๑๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เหตุที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยเหตุปัจจัย ได้แก่ เหตุที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (๑)

อารัมมณปัจจัย

[๓๑๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค รู้จิตของบุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น ยินดีเพลิดเพลินเพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่

เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียง ด้วยทิพพโสตธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ไม่เป็นเหตุนำออกจาก วัฏฏทุกข์ด้วยเจโตปริยญาณ อากาสานัญจายตนะเป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

อธิปติปัจจัย

[๓๑๕] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๓๑๖] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอธิปติปัจจัย (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๑๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ มรรคเป็นปัจจัยแก่ผลโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ผลเป็นปัจจัยแก่ผล อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๑๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอุปนิสสยปัจจัย มีอย่างเดียว คือ ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ ตติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ พระอริยะอาศัยมรรคแล้วทำสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว เห็นแจ้งสังขารโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ มรรคของพระอริยะเป็นปัจจัยแก่อัตถปฏิสัมภิทา ธัมมปฏิสัมภิทา นิรุตติปฏิสัมภิทา ปฏิภาณปฏิสัมภิทา และความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและมิใช่ฐานะโดยอุปนิสสยปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๓๑๙] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์แล้วให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำฌานให้เกิดขึ้น ทำวิปัสสนา ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธาที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บริกรรมปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริกรรมจตุตถมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๒๐] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ (พึงทำให้เหมือน กับอรูปทุกะ) เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๒๑] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่ผลโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

[๓๒๒] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ สหชาตะ (ย่อ)

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่ผล โดยกัมมปัจจัย

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระเท่านั้น

... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
(พึงทำให้เหมือนกับอรูปทุกะ)
... เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
(พึงทำให้เหมือนกับอรูปทุกะ การระบุข้อความแตกต่างกันเพียงบทเท่านั้น)
... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๓๒๓] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย มี ๔ วาระ

อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

อนุโลม จบ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๒๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยสหชาตปัจจัยและอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปัจฉาชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่นำออกจาก วัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๓๒๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ นำออกจากวัฏฏทุกข์โดยอุปนิสสยปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ โดยสหชาตปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์และที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์ เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุนำออกจากวัฏฏทุกข์โดยสหชาตปัจจัย ปัจฉา-ชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๒๖] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ

นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๒๗] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๒๘] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ

อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

นิยยานิกทุกะ จบ

๙๘. นิยตทุกะ ๑ - ๖. ปฏิจจวารเป็นต้น

[๓๒๙] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนอาศัยสภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ให้ผลแน่นอนเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นอาศัยสภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ที่ให้ผลแน่นอนเกิดขึ้น (ย่อ พึงทำเป็น ๕ วาระ ปฏิจจวาร สหชาตวาร ปัจจยวาร นิสสยวาร สังสัฏฐวารและสัมยุตตวาร พึงทำเหมือนนิยยานิกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน การระบุข้อความแตกต่างกัน)

๙๘. นิยตทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๓๐] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ (เหมือนกับนิยยานิกทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

อารัมมณปัจจัย

[๓๓๑] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณากิเลสที่ให้ผลแน่นอนซึ่งละได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งขันธ์ที่ให้ผลแน่นอนโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่ให้ผลแน่นอนด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังส-ญาณและอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอน โดยอาการทั้งสองนั้น โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาฌาน ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินฌานนั้น ราคะที่ให้ผลไม่แน่นอนจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสที่ให้ผลไม่แน่นอนจึงเกิดขึ้น พระอริยะพิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน ผล และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย พระอริยะพิจารณากิเลสที่ให้ผลไม่แน่นอนซึ่งละได้แล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ให้ผลไม่แน่นอนโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ยินดีเพลิดเพลิน เพราะปรารภความ

ยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอารัมมณปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่มาตุฆาตกรรม ปิตุฆาตกรรม อรหันตฆาตกรรม และโรหิตุปปาทกรรมโดยอารัมมณปัจจัย ขันธ์ที่มีสภาวะผิดและให้ผลแน่นอนของบุคคลผู้ยึดมั่นหทัยวัตถุใดเกิดขึ้น หทัยวัตถุนั้นเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่มีสภาวะผิดและให้ผลแน่นอนโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

อธิปติปัจจัย

[๓๓๒] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ให้ผลแน่นอน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการ ทั้งสองนั้นโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ พระอริยะออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนและที่ให้ผลไม่แน่นอนโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๓๓๓] สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติ และสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้วพิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ยินดีเพลิดเพลิน เพราะทำความยินดี เพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่ให้ผลไม่แน่นอนจึงเกิดขึ้น ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ บุคคลพิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะพิจารณาผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน และผลโดยอธิปติปัจจัย บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ให้ผลไม่แน่นอนให้เป็น อารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น ราคะที่ให้ผลไม่แน่นอนจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ให้ผลไม่แน่นอนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้น เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาธิปติ ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอธิปติปัจจัย (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๓๔] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ มรรคเป็นปัจจัยแก่ผลโดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ให้ผลไม่แน่นอนซึ่งเกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ให้ผลไม่แน่นอนซึ่งเกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ผลเป็นปัจจัยแก่ผล อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนะของท่านผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้น เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ โทมนัสที่ให้ผลไม่แน่นอนเป็นปัจจัยแก่โทมนัสที่ให้ผลแน่นอน มิจฉาทิฏฐิที่ให้ผลไม่แน่นอนเป็นปัจจัยแก่มิจฉาทิฏฐิที่ให้ผลแน่นอนโดยอนันตรปัจจัย โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่มรรคโดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๓๕] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอุปนิสสยปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่ มาตุฆาตกรรมเป็นปัจจัยแก่มาตุฆาตกรรม ปิตุฆาตกรรม อรหันตฆาตกรรม โรหิตุปปาทกรรม สังฆเภทกรรม และนิยตมิจฉาทิฏฐิโดยอุปนิสสยปัจจัย (พึงผูกเป็นจักกนัย)

ปฐมมรรคเป็น**น**ปัจจัยแก่ทุติยมรรค ฯลฯ ทุติยมรรคเป็น**น**ปัจจัยแก่ตติยมรรค ฯลฯ ตติยมรรคเป็น**น**ปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการ ทั้งสองนั้นโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลปลงชีวิตมารดาแล้ว ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ประสงค์จะลบล้างกรรมชั่วนั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ พระอริยะอาศัยมรรคแล้ว ทำสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้น

แล้ว ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและมิใช่ฐานะโดยอุปนิสสยปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๓๓๖] สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้น โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาที่ให้ผลไม่แน่นอนแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำฌาน ฯลฯ วิปัสสนา ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีลที่ให้ผลไม่แน่นอน ฯลฯ ปัญญา ... ราคะ ... ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ฆ่าชาวนิคม ฯลฯ ศรัทธาที่ให้ผลไม่แน่นอน ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ให้ผลไม่แน่นอน ฯลฯ ความปรารถนา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะที่ให้ผลไม่แน่นอนแล้ว ปลงชีวิตมารดา ฯลฯ ทำลายสงฆ์อาศัยโทมนัสที่ให้ผลไม่แน่นอน ฯลฯ เสนาสนะแล้วปลงชีวิตมารดา ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะที่ให้ผลไม่แน่นอน โทมนัส ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่มาตุฆาตกรรม ฯลฯ สังฆเภทกรรมโดยอุปนิสสยปัจจัย บริกรรมปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรค ฯลฯ บริกรรมจตุตถมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรคโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๓๗] สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่มาตุฆาตกรรม ปิตุฆาตกรรม อรหันตฆาตกรรม โรหิตุปปาทกรรมโดยปุเรชาตปัจจัย

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ให้ผลแน่นอนโดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๓๘] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการ ทั้งสองนั้นโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปโดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอน โดยอาการทั้งสองนั้นโดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ (ย่อ)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
(เหมือนกับอรูปทุกะ)
... เป็นปัจจัยโดยอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
(เหมือนกับอรูปาวจรทุกะ)
... เป็นปัจจัยโดยนัตถิปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยวิคตปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

[๓๓๙] เหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
สหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
อัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ

นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
สัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย	มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
วิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ
อวิคตปัจจัย	มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๔๐] สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยสหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการ ทั้งสองนั้นโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนและที่ไม่ แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๓๔๑] สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นโดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนและที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยสหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนและที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสองนั้นเป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ให้ผลแน่นอนโดยสหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย (๒)

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

[๓๔๒] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๔๓] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๔๔] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
(พึงขยายบทอนุโลมมาติกาให้พิสดาร) ฯลฯ
อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

นิยตทุกะ จบ

๙๙. สอุตตรทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

[๓๔๕] สภาวธรรมที่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าอาศัยสภาวธรรมที่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงมหาภูตรูปภายใน เหมือนกับโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีข้อแตกต่างกัน)

สอุตตรทุกะ จบ

๑๐๐. สรณทุกะ ๑. ปฏิจจวาร

๑. ปัจจยานุโลมเป็นต้น

เหตุปัจจัย

[๓๔๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

(มี ๕ วาระ เหมือนกับอรูปาวจรทุกะ และเหมือนกับปฏิจจวารฝ่ายอนุโลม)

เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

อนุโลม จบ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้อาศัยสภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้อาศัยสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) (๑)

นเหตุปัจจัย	มี ๒ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาเสวนปัจจัย	มี ๕ วาระ
นกัมมปัจจัย	มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย	มี ๕ วาระ
นอาหารปัจจัย	มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย	มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย	มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย	มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย	มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย	มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย	มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสหชาตวาร พึงทำอย่างนี้)

๑๐๐. สรณทุกะ ๓. ปัจจยวาร

๑. ปัจจยจตุกกนัย

[๓๔๗] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ ทำขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ (พึงทำเหมือนกับปัจจยวารแห่งอรูปาวจรทุกะ)

เหตุปัจจัย	มี ๙ วาระ
อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ ฯลฯ
อวิคตปัจจัย	มี ๙ วาระ

อนุโลม จบ

[๓๔๘] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ให้เป็นปัจจัย เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทำ ขันธ์ ๑ ที่ไม่มีเหตุซึ่งไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ ทำขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ (พึงเพิ่มข้อความจนถึงอสัญญสัตตพรหม) จักขุวิญญาณทำจักขายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณทำกายายตนะให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น ฯลฯ

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ทำสภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ทำสภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย ได้แก่ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและที่สหรคตด้วยอุทธัจจะทำขันธ์ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและทำหทัยวัตถุให้เป็นปัจจัยเกิดขึ้น (๑)

นเหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
นอารัมมณปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอธิปติปัจจัย	มี ๙ วาระ
นอนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นสมนันตรปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย	มี ๓ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย	มี ๓ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย	มี ๔ วาระ

นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
นอินทรียปัจจัย มี ๑ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้ นิสสยวาร และสังสัฏฐวาร พึงทำอย่างนี้ พึงเพิ่มเป็น ๒ วาระในที่ทุกแห่ง)

เหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
(ทุกปัจจัยมีปัจจัยละ ๒ วาระ)
วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ

อนุโลม จบ

นเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
นกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
นวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ปัจจนียะ จบ

(การนับ ๒ อย่างนอกนี้และสัมปยุตตวาร พึงทำอย่างนี้)

๑๐๐. สรณทุกะ ๗. ปัญหาวาร

๑. ปัจจยานุโลม ๑. วิภังควาร

เหตุปัจจัย

[๓๔๙] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยเหตุปัจจัย (เหมือนกับอรูปาวจรทุกะ มี ๔ วาระ)

อารัมมณปัจจัย

[๓๕๐] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินทิฏฐินั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ เพราะปรารภโทมนัส โทมนัสจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะจึงเกิดขึ้น

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ พระอริยะพิจารณากิเลสที่ละได้แล้วพิจารณา กิเลสที่ข่มได้แล้ว รู้กิเลสที่เคยเกิดขึ้น เห็นแจ้งขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ รู้จิตของบุคคลผู้มีความพรั่งพร้อมด้วยจิตที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ด้วยเจโตปริยญาณ ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย (๒)

[๓๕๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค ผล และอาวัชชนจิต โดยอารัมมณปัจจัย บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ และอาวัชชนจิตโดยอารัมมณปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอารัมมณปัจจัย ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ

ยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น (๒)

อธิปติปัจจัย

[๓๕๒] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็น เหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินทิฏฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **สหชาตาธิปติ** ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย (๓)

[๓๕๓] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอธิปติปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาธิปติและสหชาตาธิปติ

อารัมมณาธิปติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว พิจารณากุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณากุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ พระอริยะออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น พิจารณาผล ฯลฯ พิจารณานิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน มรรค และผลโดยอธิปติปัจจัย

สหชาตาธิปติ ได้แก่ อธิบดีธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยอธิปติปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอธิปติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น บุคคลยินดีเพลิดเพลินกุศลที่เคยสั่งสมไว้ดีแล้ว ฯลฯ ออก จากฌาน ฯลฯ ยินดี

เพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ และขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เพราะทำความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะจึงเกิดขึ้น ทิฏฐิจึงเกิดขึ้น ฯลฯ (๒)

อนันตรปัจจัยเป็นต้น

[๓๕๔] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะโดยอนันตรปัจจัย (๒)

[๓๕๕] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ซึ่งเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ซึ่งเกิดหลัง ๆ โดยอนันตรปัจจัย อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ ผลสมาบัติโดยอนันตรปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอนันตรปัจจัย ได้แก่ อาวัชชนจิตเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอนันตรปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย
... เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

อุปนิสสยปัจจัย

[๓๕๖] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุ ให้สัตว์ร้องไห้โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูป-นิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ อาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ราคะ ฯลฯ ความปราถนาเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยราคะแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ฯลฯ ทำฌาน ฯลฯ วิปัสสนา ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

[๓๕๗] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น อาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... อุตุ ... โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ... สุขทางกาย ... ทุกข์ทางกาย ... มรรค และผลสมาบัติโดยอุปนิสสยปัจจัย (๑)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว มีมานะ ถือทิฏฐิ อาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาโดยอุปนิสสยปัจจัย (๒)

ปุเรชาตปัจจัยเป็นต้น

[๓๕๘] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะ และวัตถุปุเรชาตะ ฯลฯ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลเห็นแจ้งจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาตะและวัตถุปุเรชาตะ ฯลฯ

อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น

วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยปุเรชาตปัจจัย (๒)

... เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ

... เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

กัมมปัจจัย

[๓๕๙] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และนานาขณิกะ ฯลฯ

สหชาตะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป โดยกัมมปัจจัย

นานาขณิกะ ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นวิบากและกฏัตตารูป โดยกัมมปัจจัย (พึงเพิ่มบทที่เป็นมูล) เจตนาที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปโดยกัมมปัจจัย (๓)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและนานาขณิกะ สหชาตะ (ย่อ) (๑)

... เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยอินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย	มี ๒ วาระ
... เป็นปัจจัยโดยวิปปยุตตปัจจัย	มี ๕ วาระ

(เหมือนกับอรูปทุกะ)

อัตถิปัจจัย

[๓๖๐] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอัตถิปัจจัย (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะและปัจฉาชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอัตถิปัจจัย (ย่อ) (๓)

[๓๖๑] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอัตถิปัจจัย มี ๕ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอัตถิปัจจัย มีอย่างเดียว คือ **ปุเรชาตะ** ได้แก่ บุคคลยินดีเพลิดเพลินจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารภความยินดีเพลิดเพลินจักษุเป็นต้นนั้น ราคะจึงเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสจึงเกิดขึ้น หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอัตถิปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอัตถิปัจจัย มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และปุเรชาตะ (ย่อ)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยอัตถิปัจจัย มี ๔ อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรียะ

สหชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปโดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และกวฬิงการาหารที่เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัตถิปัจจัย

ปัจฉาชาตะ ได้แก่ ขันธ์ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปโดยอัตถิปัจจัย (๒)

๑. ปัจจยานุโลม ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๖๒]	เหตุปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อารัมมณปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อธิปติปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สมนันตรปัจจัย	มี ๔ วาระ
	สหชาตปัจจัย	มี ๕ วาระ
	อัญญมัญญปัจจัย	มี ๒ วาระ
	นิสสยปัจจัย	มี ๗ วาระ
	อุปนิสสยปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ปุเรชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	ปัจฉาชาตปัจจัย	มี ๒ วาระ
	อาเสวนปัจจัย	มี ๒ วาระ
	กัมมปัจจัย	มี ๔ วาระ
	วิปากปัจจัย	มี ๑ วาระ
	อาหารปัจจัย	มี ๔ วาระ
	อินทรียปัจจัย	มี ๔ วาระ
	ฌานปัจจัย	มี ๔ วาระ
	มัคคปัจจัย	มี ๔ วาระ

สัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
วิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
อัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
นัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
วิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ

๒. ปัจจนียุทธาร

[๓๖๓] สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย และกัมมปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดยสหชาตปัจจัย (๓)

[๓๖๔] สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอารัมมณปัจจัย สหชาตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ โดยอารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย และปุเรชาตปัจจัย (๒)

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เป็นปัจจัยแก่สภาวธรรม ที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดย[๑]สหชาตปัจจัยและปุเรชาตปัจจัย

สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้และที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้ เป็นปัจจัยแก่ สภาวธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้โดย[๒]สหชาตปัจจัย ปัจฉาชาตปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรียปัจจัย

๒. ปัจจยปัจจนียะ ๒. สังขยาวาร

สุทธนัย

[๓๖๕] นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ

---

[๑] ฉบับฉัฏฐสังคีติ ปุเรชาตปัจจัยและปัจฉาชาตปัจจัย

[๒] ฉบับฉัฏฐสังคีติ สหชาตปัจจัย ฯลฯ

นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
นสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
นปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
โนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
โนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
โนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ

๓. ปัจจยานุโลมปัจจนียะ

[๓๖๖] นอารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
นอธิปติปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสมนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
นอัญญมัญญปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นอุปนิสสยปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ ฯลฯ
นสัมปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
นวิปปยุตตปัจจัย “.....” มี ๒ วาระ
โนนัตถิปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ
โนวิคตปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

๔. ปัจจยปัจจนียานุโลม

[๓๖๗] อารัมมณปัจจัย กับนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ
อธิปติปัจจัย “.....” มี ๕ วาระ
อนันตรปัจจัย “.....” มี ๔ วาระ

(พึงถือตามบทอนุโลมมาติกา) ฯลฯ

อวิคตปัจจัย “.....” มี ๗ วาระ

สรณทุกะ จบ

ปิฏฐิทุกะ จบ

ธัมมานุโลม ทุกปัฏฐาน จบ